

FÅGLAR I SÖRMLAND

Nr 1

1989

Årg 22

Utges av Föreningen Södermanlands Ornitologer (FSO) och utkommer med två nummer per år.

Redaktör och ansvarig utgivare

Leif Karlsson, Ringvägen 23 A, 645 51 Strängnäs.
Tel. 0152/105 36.

Redaktion

Leif Karlsson, Kent Söderberg, Mattias Hjulström.

Prenumeration

Avgiften är 70 kr per år och insättes på nedanstående postgiro- eller bankgirokonto. Medlemmar i FSO erhåller tidskriften gratis.

Medlemskap i FSO

Erhålles genom att 60 kr eller mer insättes på föreningens postgiro- eller bankgirokonto. Familjemedlem 10 kr.

Expedition och adressändringar

Sörmlands Ornitologer, c/o Swenzén, Skånegatan 5, 641 36 Katrineholm.
Tel. 0150/182 97
Bankgiro: 712-8457 Postgiro: 7 73 78 - 8

Medlemskap i SOF

Erhålles genom att gällande medlemsavgift insättes på postgiro 19 94 99 - 5, Sveriges Ornitologiska Förening.

FÖRENINGEN SÖDERMANLANDS ORNITOLOGER

utgör en regionalavd. av SOF. Föreningen är ideell och verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna, samt att sprida intresse för ornitologi till allmänheten. Olika projekt, årlig fågelrapportering, fågelskydd, opinionsbildning mm står på programmet.

Styrelse 1989

Ordf. Per-Eric Betzholtz, Januariv. 8 G, 642 00 Flen (0157/112 53)
Vice ordf. Viking Olsson, Nyköping, sekr. Nicke Helldorf, Näshulta, kassör
Agne Swenzén, Katrineholm samt övriga ledamöter Kent Carlsson, Eskilstuna,
Bert Lindgren, Kila och Sven Pettersson, Bettna.

OMSLAGSBILD: Knölsvan; aktuell 1989. Foto: Tero Niemi

Redaktionen har ordet

Ärade medlemmar. I er hand har ni nu den nya redaktionens andra nummer av FiSrm. Denna gång dessutom vid rätt tidpunkt. Detta har varit möjligt p g a medlemmarnas stora nit vad gäller material till tidskriften. Vi har varit tvungna att spara vissa artiklar till nr 2 1989. Ni som saknar era alster i detta nummer: hav tröst! Det kommer i nästa.

I förra numret var vår förhoppning att ge ut två nummer per år med 64 sidor. Av ekonomiska skäl (billigare porto) kommer sidantalet att vara 56. Detta nummer innehåller dock fler sidor p g a den stora anhopningen av artiklar. Trots detta: Fortsätt att skicka in bidrag. Och bilder.

När detta skrivs i mitten av april har våren nått så långt att man kan tro att vi befinner oss i början av maj. Ekbackarna är vita av vitsippor, gullvivor, sälg och violer blommar. Häggen slår snart ut! Det är bara 1 maj-arterna som saknas. F. ö. är fågelsången intensiv utanför mitt fönster. Rödhakar, trastar, bofinkar, starar. De är naturligtvis uppförda på fenologilistan.

Nästa nummer, som kommer ut i oktober, innehåller fågeirapporten, rapporteringsmall, fenologirapport, ringmärkning vid Söderfjärden, berguven i Sörmland, diverse notiser om nya arter i Sörmland m m.

Avslutningsvis hoppas vi på en skön och fågelrik fortsättning på våren och sommaren. Hör gärna av er med synpunkter på tidskriften.

Projektrapporter

Strömstareprojektet i mellersta Sörmland

Per-Eric Betzholtz

Under vintern 1985-86 genomfördes på försök ringmärkning av strömstare i mindre skala runt Flen. Försöken föll väl ut och verksamheten bedrivs från och med säsongen 1986-87 mer intensivt och med betydligt större geografisk spridning. Nedan följer något om bakgrunden till projektet och de resultat som hittills erhållits.

BAKGRUND

Undersökningen i mellersta Sörmland drogs igång för att söka klarlägga ett flertal frågeställningar.

- Var har de strömstare som övervintrar i Sörmland sina häckplatser?
 - Hur vanlig är strömstaren som sörmländsk häckfågel?
 - Var övervintrar de strömstare som häckar i Sörmland? Stannar de kvar i området, drar de söderut genom landet eller sträcker de ut över Östersjön?
 - Hur ser genomströmningen under höststräcket ut? Preliminära data tyder hittills på en stor omsättning. En lokal kan hålla i stort sett samma antal fåglar medan individerna hela tiden byts ut.
 - Hur ser köns- och åldersfördelning ut? Ändras den under vintern?
 - Hur ändras fåglarnas vikt under vintern? Finns det skillnader mellan könen eller åldrarna?
 - Hur viktig är övernattningsplatsen? Har vi några större viktigare övernattningsplatser i området? Hur långt flyger fåglarna till sina daglokaler?
 - Vilka åsystem utgör de viktigaste övervintringsområdena i länet?
- Finns det några speciella faktorer som gör dessa vatten mer attraktiva?

Slutligen kompletterar denna undersökning arbetet hos andra grupper som sysslar med strömstarestudier i södra Sörmland, Östergötland och östra Småland. Gemensamma satsningar och möjligheten att kontrollera varandras ringmärkta fåglar ökar chansen att få en bättre totalbild av strömstarens vintervanor i denna del av landet.

RESULTAT

Efter de inledande säsongerna har vi erhållit följande bild av sträckets förlopp. De första fåglarna anländer till de sörmländska vattnen i slutet av oktober, oftast runt den tjugonde. De påträffas då vid större åar med riklig vattenföring, gärna vid kraftigt strömmande avsnitt samt vid mycket små skogsbäckar. Under hela november fram till mitten av december pågår sedan höststräcket. Från mitten av december avtar sträcket och fåglarna mutar in sina vinterrevir. Vi har faktiskt bara enstaka individer som ringmärkts i skiftet

Fig. 1. Det huvudsakliga verksamhetsområdet vintern 1986/87.

oktober/november och som sedan övervintrat på lokalen. En stor genomströmning föreligger alltså under höstens första flyttningsveckor och många av de fåglar som övervintrar i Sörmland anländer först i december.

Då sträckriktningen i huvudsak är sydostlig (Andersson & Wester 1976), är många av de fåglar vi ser i oktober/november troligen på väg till mer sydligt eller sydostligt belägna övervintringsområden. Vi har redan ett återfynd som stöder detta. En fågel som ringmärktes av oss i slutet av oktober, kontrollerades på en övernattningslokal söder om Linköping i början av januari.

Här kommer fler återfynd att visa om denna mer sydliga sträckriktning dominerar eller om de fåglar som sträcker genom Sörmland passerar Östersjön och tillbringar vintern i de Baltiska staterna och Polen. Ett fårskt återfynd av en i Värmland pullmärkt fågel påträffad på vinterlokal i Polen, kan stödja det senare.

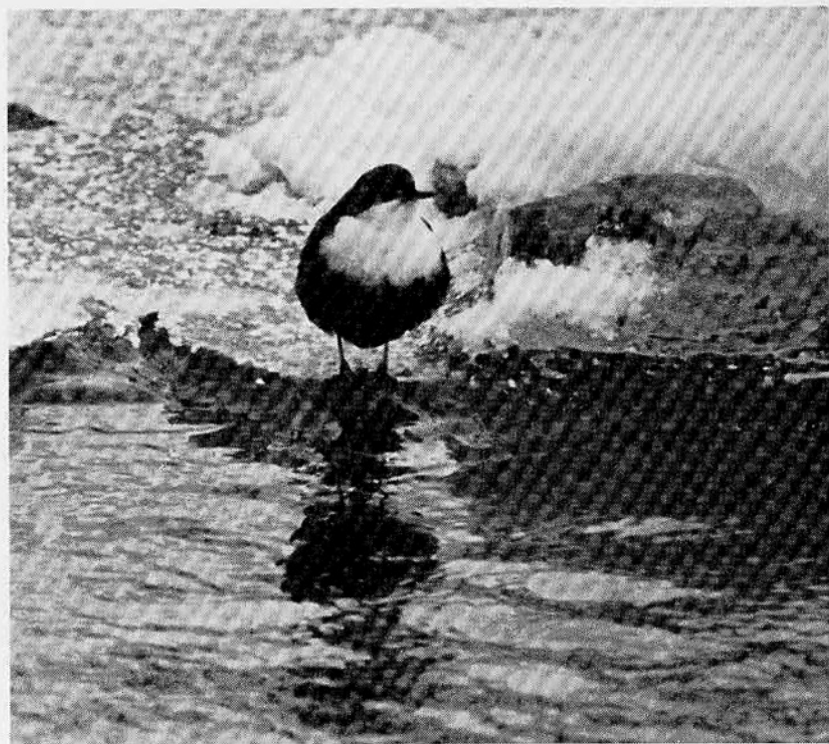
Under övervintringsperioden från mitten av december till början av mars är strömstararna i huvudsak stationära. Ofta ses de inom samma område och vid exakt samma ställe. Nu är fåglarna mer koncentrerade till större, öppna vattendrag eller strömmande vatten vid kvarnar och dammanläggningar. Även nästan lugna skogsbäckar och "sumpbäckar" som hålls öppna av humussyror utnyttjas ofta.

Vissa smärre förflyttningar har konstaterats även vintertid. Ofta har dessa förorsakats av igenfrysning eller markanta väderomslag, men vinterrörelser utan synbar anledning har också skett. Förflyttningarna har varit av två

slag; antingen en kortare på någon eller några kilometer inom samma eller närbelägna vattensystem, eller också en betydligt längre då fågel sannolikt försvunnit ur vårt undersökningsområde. Vinterrörelserna åskådliggörs i figur 1 vad avser riktning och längd. Trots att det egentligen inte är sträcktid, kan en dominans i riktningarna NV-SO skönjas. En likartad bild har erhållits av Vuorinen (1986) vad gäller vinterrörelser i Östergötland. En tänkbar förklaring till detta är att vattendragen i huvudsak har denna riktning och att fåglarna följer dessa. Från mitten av mars tar sedan vårsträcket vid. Det är betydligt mer koncentrerat i tid och de flesta fåglar har passerat till början av april. Antalet mellanlandande vårflyttare är betydligt lägre och rastningstiderna också kortare än på hösten.

RINGMÄRKNING

Under provfångsten vintern 1985-86 fångades sex strömstare runt Flen. Säsongen 1986-87 bedrevs verksamheten i hela mellersta Sörmland (se figur 2), vilket resulterade i hela 91 nymärkningar och ett stort antal kontroller. Sammanlagt besöktes 102 lokaler vid minst ett tillfälle, 72 av dessa vid två

Strömstare på vinterlokal. Foto: Tero Niemi.

eller flera tillfällen. Den stora märknings- och kontrollvolymen har möjliggjort flera intressanta beräkningar på materialet, vilka redovisas nedan.

KÖNS- OCH ALDERSFÖRDELNING

Av de 91 märkta fåglarna utgjordes 54% av honor och 46% av hanar. Denna sneda könsfördelning ligger helt i linje med flera andra syd- och mellan-svenska strömstareundersökningar (bl a Fredriksson & Götmark 1982). Orsaken är troligen att hanarna övervintrar närmare häckningsområdet. Detta stöds även av norska (Jerstad 1978) och nordsvenska (Lundberg 1979) undersökningar, där ett överskott av hanar finns under vinterhalvåret.

Om materialet separeras före och efter årsskiftet, så är honornas dominans i fångsten större efter nyår, 51,5% före mot 55,0% efter. Även undersökningen i Västsverige (Fredriksson & Götmark 1982) redovisar att många hanar anländer före honorna och att könskvoten vrids senare. Materialet var dock i detta fall relativt litet. Jämförs könskvoten inom de adulta respektive juvenila fåglarna, finner man att den är i stort sett lika hos de adulta medan den hos de juvenila visar ett överskott av honor, speciellt före årsskiftet. Skillnaden i könskvot inom vårt undersökningsområde är m a o orsakat av de unga honornas rikligare förekomst.

Då åldersfördelningen studeras framgår tydligt två saker, dels att ungfåg-larna dominerar klart i den totala fångsten och dels att överskottet är störst före årsskiftet. Före nyår utgör ungfåg-larna hela 70% av fångsten, efter däremot 55%. Att de unga dominerar tidigt kan bero på att de tvingas lämna sitt häckningsområde tidigare p g a konkurrens, då de adulta tycks dröja kvar så länge som möjligt. Att sedan skillnaden jämnas ut efter årsskiftet beror sannolikt på att dödligheten hos de unga fåglarna är större, samt att de gamla är konkurrensmässigt överlägsna under servintern då fåglarna klumpas ihop något p g a igenfrysning, så att de unga tvingas lämna lokalen.

VINGLÄNGD

Medelvinglängden hos de fångade hanarna var 99,7 mm (96-102 mm, n=41) och hos honorna 91,4 mm (88-94 mm, n=50). Vinglängden är uppmätt enligt maxmetoden (Svensson 1984). En separation i vinglängden föreligger alltså och en övergångszon finns vid 94-95 mm i vilken endast två fåglar fångats. Däremot varierade inte vinglängden under säsongen hos hanar eller honor. Ingen skillnad förelåg heller mellan de gamla och unga inom respektive kön. En ändring i vinglängd under säsongen kunde annars peka på olika ursprung för de fångade fåglarna, men för en kortdistansflyttare som strömstaren framgår troligen ändå inte vinglängdsdifferenser mellan olika populationer.

VIKT

Medelvikten för det totala materialet (n=137, egna kontroller inkluderade) är

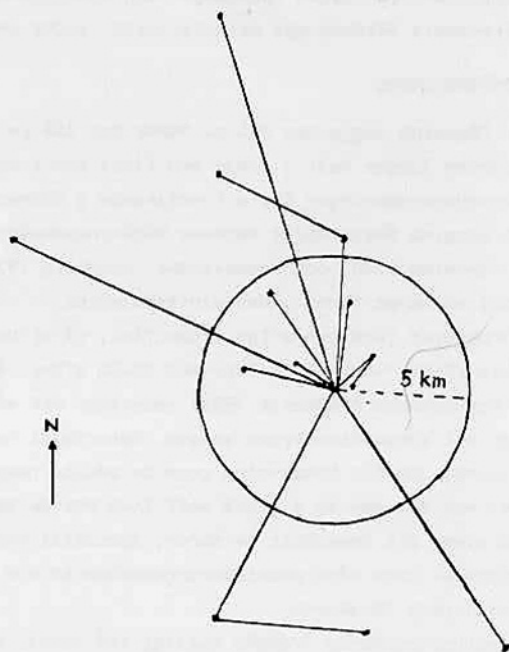

Fig. 2. Diagram visande vinterrörelsernas riktning och längd inom undersökningsområdet.

708 hanarna 67,0 g (58-87 g, n=64), och för honorna 57,3 g (50-71 g, n=73). Skillnaden mellan könen är således ca 10 g. Analyseras vikterna över säsongens tre huvudperioder, höstflyttningen före 15/12, övervintring 15/12-15/3 respektive vårflyttning efter 15/3, finner vi att vikten i princip är oförändrad under höst och vinter, medan den ökar drastiskt inför vårflyttningen (figur 3). Denna viktökning beror på en ökad fettupplagring inför flyttningen mot häckningsområdena. Att höst- och vintervikterna ligger nästan helt lika var något oväntat. Vi hade snarare väntat att vintervikten borde vara något lägre. Men som oftast ger medelvärden en något missvisande bild då de olika individernas viktvariationer försvinner i det totala materialet. Så för att bättre se förändringen under vinterperioden har de fåglar som vi återfångat två gånger eller fler studerats (figur 4).

Här ser vi att vikterna under senhöst-förvinter är något gram högre än övervintringsvikten. Ett minimum i vikt inträffar runt 1/2 och sammanfaller väl med den tidsperiod som brukar vara kallast och samtidigt hysa flest isbelagda vattendrag. Från mitten av mars sker, under 2-3 veckors tid, en upplagring av fett på ca 10 gram. Detta framgår tydligt trots att vi endast återfångat

och kunnat väga sex individer under denna tidsperiod. Hade fåglarna fångats ytterligare en gång under denna period hade man möjligen upptäckt att fettupplagringen tar kortare tid, kanske blott omkring en vecka i anspråk. Denna spekulatio n stöds av Wester (1987) som anger att strömstaren under några få dagar i månadsskiftet mars-april ökar 6-7 gram i vikt, vilket motsvarar ca 15% av kroppsvikten. Wester har även återfångat och vägt flera fåglar som ökat mellan 15-20 gram under en dryg vecka vid denna tidpunkt.

Skiljer sig då vikten något mellan de gamla och unga fåglarna? Då de tre perioderna som nämnts ovan jämförs finner vi att de adulta fåglarna av båda könen har något högre vikt än de unga (figur 3). Här kan ånyo en förklaring vara att de gamla fåglarna är konkurrensmässigt starkare, samt att de tar de bästa och mest näringsrika vattnen i besittning.

Förändringen i vikt under säsongen ger däremot inget direkt stöd för att de unga fåglarna skulle ha högre dödlighet. En sämre kondition borde ha återspeglats i att vikterna hos de unga var klart lägre under övervintringsperioden. Vikten är dock oförändrad eller lite högre, vilket gör det troligare att konkurrensen med de äldre är den viktigaste orsaken till att kvoten mellan unga och gamla jämnas ut under servintern. Var de ungfåglar som tvingas lämna sina vinterlokaler tar vägen vet vi inte ännu. Antingen kan de flytta vidare eller bara uppsöka nya lokaler i närheten. Inga återfynd belyser dock detta ännu.

ÖVERNATTNING

Enpredatorskyddad övernattningsplats är av stor betydelse för strömstaren. Det

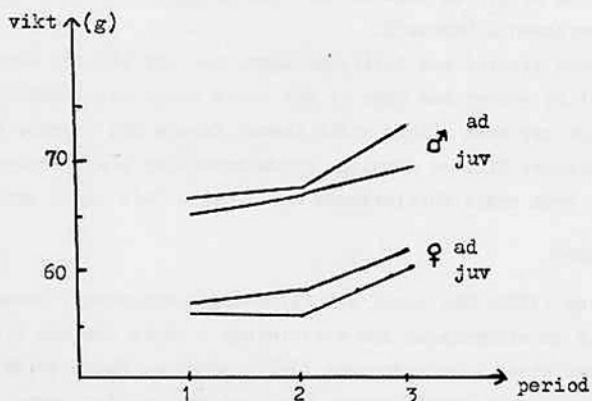

Fig. 3. Medelviktarna av hanar och honor under säsongens tre perioder. Indelning: se text.

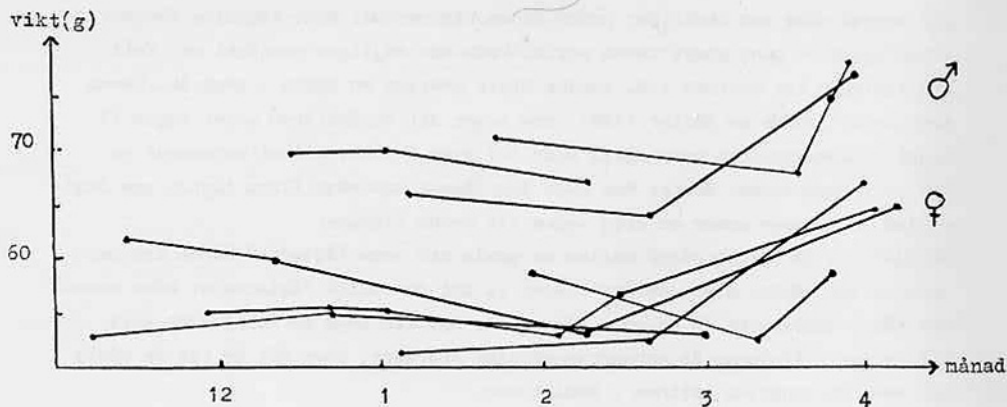

Fig. 4. Viktutvecklingen hos individer som fångats och vägts vid minst tre olika tillfällen under säsongen.

har under de senaste åren visat sig att fåglarna kan flyga betydande sträckor varje dag under vintern, mellan sovplats och daglokal. Exempelvis har ett par fåglar i Östergötland flugit mellan fem och sju kilometer (J. Vuorinen muntl.). Vi har hittills studerat detta bristfälligt, men Vuorinen har funnit en större övernattningsplats i Katrineholm och där ringmärkt några fåglar. Han har också märkt en sovande fågel nära Eskilstuna. Vad som gör det hela intressant, är att vi har påträffat tre av dessa på olika daglokaler. Avstånden från sovplatsen har då varit 2400, 3100 respektive 4200 meter. Samtliga dessa återfynd är gjorda inom ett par veckor efter märktillfället under den stationära perioden i februari.

Det är alltså stora avstånd som tillryggaläggs, men var går den övre gränsen? Det finns exempel på vatten som både vi och andra tyckt vara lämpliga för strömstare, men de har ändå alltid stått tomma. Kanske det i dessa fall har varit så att avståndet till en lämplig, predatorskyddad övernattningsplats varit för stort. Inga andra förklaringar har i dessa fall varit uppenbara.

REKRÝTERINGSOMRÅDEN

Andersson & Wester (1976) har visat att flyttningsriktningen i huvudsak är NV-SO. Vidare att de strömstare som övervintrar i södra Sverige till stor del har sina häckplatser i de sydnorska fjälltrakterna. Detta torde vara riktigt även för sörmländska förhållanden, men troligen är vårt rekryteringsområde större än så. Vi har redan ett intressant återfynd. En gammal hane märktes på en övervintringslokal nordväst om Flen i februari 1986. Den påträffades som häckande i maj samma år strax nordväst om Jostedalsbréen, belägen i de sydnorska fjällen. Avståndet mellan lokalerna är 64 mil. Tyvärr kom den inte tillbaka till vårt område den följande vintern, så dess vidare

öde är okänt. En gammal hona som tillbringade vintern 1986-87 i Fjällveden kunde kontrolleras i slutet av mars på en möjlig häckplats i Närke. Tyvärr kunde häckning aldrig konstateras, då fåglarna inte kunde påträffas vid senare återbesök (J. Vuorinen muntl.). Det hela ger ändå en indikation på att vissa individer inte flyttat så långt från häckningsområdet. Vi fångade även en finskmärkt fågel vid Forssjö, Katrineholm. Den var ringmärkt på övervintringsplatser året före vid Kisko, ca 10 mil sydost om Åbo i Finland. Fyndet inbjuder till en del frågeställningar som dock inte kan besvaras på något vis ännu. Kanske var fågeln försenad i årets höstflyttning och fortfarande på väg till det finska övervintringsområdet, eller hade den kanske bytt övervintringsområde till denna vinter? Men detta är bara spekulationer.

HÄCKNINGSTATUS I SÖRMLAND

I Sörmland finns väldigt få häckningar av strömstare dokumenterade. I den lokala rapportkommittens arkiv finns bara ett par häckningsfynd, och under det tioåriga fågelatlasarbetet gjordes inget fynd alls. Karlsson (1984) har

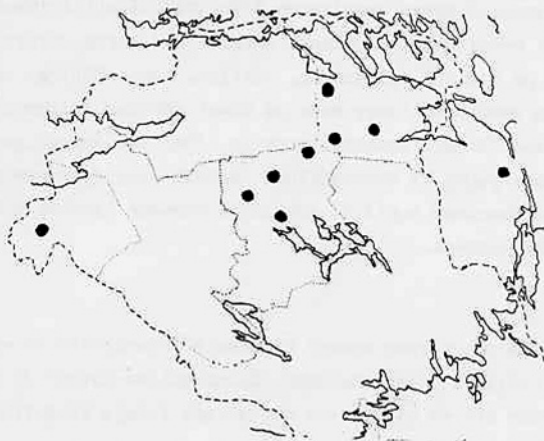

Fig. 5. Lokaler som hyst häckande strömstare vid minst ett tillfälle t o m 1987.

redogjort för ett par häckningsfynd i vårt område. En av målsättningarna för oss är därför att utröna häckningsstatus i Sörmland.

Alla kända häckningslokaler i länet, som vid något tillfälle hyst häckande strömstare, visas i figur 5. Som synes finns inga fynd från landskapets södra och sydöstra delar, utan en koncentration till Mälarmärdens och dess vattendrag framgår tydligt. Dessutom finns ett fynd från Vingåkersregionen. En anledning till att strömstaren upptäcks så sällan kan vara att bobygget sker tidigt, i slutet av mars och början av april. Detta kan också vara en orsak till att inga häckningsfynd gjordes under fågelatlasarbetet.

Under våren 1987 genomsöktes ett stort antal lokaler i hopp om att påträffa någon häckning eller äldre använda bon. Två häckningar konstaterades, en vid Järna och den andra vid Åker. Dessutom påträffades ett fjolårsbo nära Flen, vid en tidigare okänd häckningslokal. Tyvärr var häckningen vid Åker placerad så att pullmärkning var omöjlig. Dock lyckades vi efter att ungarna blivit flygga fånga en av dessa och ringmärka den. Vid Järna kunde vi i skiftet oktober-november fånga den häckande honan med fem ungfåglar inom 250 m åsträcka vid häckningslokalen. Med största sannolikhet blev alltså hela Järnakullen försedd med ring. Från Järnahäckningen framkom även en första ledtråd i var våra häckfåglar tillbringar vintern. Båda föräldrafågelnarna övervintrade och ringmärktes i januari vid den blivande häckningslokalen. Här blir det intressant att se om föräldrafågelnarna finns kvar följande vinter.

Vidare häckade 1987 ett par nära Högsjön vid Vingåkersån. Detta skedde i holk och kullen kunde pullmärkas (J. Vuorinen muntl.). Även 1986 genomfördes en häckning på denna lokal, då även minst två äldre bon från tidigare år påträffades. Totalt har således tre par påträffats häckande i Sörmland 1987. Sammanfattningsvis pekar resultaten från 1987 på att strömstaren är en årlig men sällsynt häckfågel i Sörmland. Antalet par torde variera mellan olika år beroende på tid för islossning, vårflod, vattenföring, vattenfärg mm. En försiktig skattning tyder dock på minst fem par årligen, men ytterligare eftersök krävs för att fastställa detta. 1987 var antagligen ett dåligt år ur häckningssynpunkt. I Östergötland häckade bara fjärdedelen så många par som 1986 (J. Vuorinen muntl.), och detta stämmer säkert också med de sörm-ländska förhållandena.

KONTROLLER

Under vinterns och vårens arbete gjordes 57 kontroller av egna fåglar som ringmärkts tidigare under säsongen. Dessa gällde totalt 37 olika individer vilket betyder att så mycket som 41% av vår totala fångstvolym kontrollerades minst en gång.

Då vi tittar på de månader som de kontrollerade fåglarna märkts, finner man att 70% av fåglarna som ringmärktes före årsskiftet kontrollerades senare under vintern. Detta skulle i viss mån motsäga den visuellt iakttagna genomströmningen under hösten, men de fåglar som är på sträck passerar området relativt snabbt vilket i sin tur innebär att vi bara lyckas märka ett fåtal av dessa. De vi i huvudsak ringmärker är individer som stannar längre på lokalerna, och som kommer att övervintra hos oss eller bara fortsätta en kort bit. Antalet återfångade ungfåglar översteg procentuellt de äldre, och vi kontrollerade också fler hanar än honor. Skillnaden var dock liten och det behövs fler kontroller för att visa om trenden håller i sig. Däremot framgår det klart att den mest stationära gruppen var de gamla honorna. Ingen av dem vi återfångade hade bytt lokal, vilket annars var fallet med många

Strömstare. Foto: Svante Joëlsson.

ungfåglar och gamla hanar.

Notabelt är att Nyköpings-gruppen inte fångade någon av våra fåglar, och att vi inte påträffade någon av deras. Detta kan som tidigare nämnts peka på en mer sydlig sträckriktning, då Vuorinen i Östergötland påträffat ett par av våra fåglar och vi kontrollerat en av hans märkningar.

SLUTORD

Förutom undertecknad har vid ringmärkningsarbetet deltagit Göran Andersson, Jukka Väyrynen, Mattias Andersson, Pelle Flodin och Tommy Karlström. Totalt har ett stort antal mil tillryggalagts med bil under säsongen. Hur många har vi inte vågat räkna på, då vi planerar att fortsätta projektet ytterligare ett par säsonger.

REFERENSER

- Andersson, S & Wester, S. 1976. Långåterfynd av nordiska strömstarar.
- Vår Fågelvärld 35:279-286.
- Fredriksson, S. & Götmark, F. 1982. Ankomst, uppehåll och rörelser av strömstarar i Mölndalsån under vintern 1976-77.
- Jerstad, K. 1978. Innfångning av fossekaller på övernattningssteder.
- Cinclus Scandinavicus 2:16-17.
- Karlsson, R. 1984. Strömstaren som sørmländsk häckfågel.
- Fåglar i Sörmland 17:37-38.
- Lundberg, P., Bergman, A. & Olsson, H. 1979. Övervintrande strömstarar i södra Västerbotten 1975-79.
- Fåglar i Västerbotten 4:42-49.
- Svensson, L. 1984. Identification guide to European Passerines, Stockholm.
- Vuorinen, J. 1986. Strömstareprojektet vintern 1985-86.
- Fåglar i Norrköpingstrakten 7:1.
- Wester, S. 1987. Tjugofem år med strömstaren
- Ijustornitologen 8:4
- Manus inkommet juli 1987, komplettvat mars 1988 och januari 1989.
- Per--Eric Betzholtz, Januariv. 8 g, 642 00, _Flen.

"Jag ingår inte i strömstarens födoval vintertid". Vanlig näbbmus. Foto: Tero Niemi.

Blackstaprojektet 1988

Per-Eric Betzholtz

Under 1988 har det fjärde av fem planerade verksamhetsår genomförts vid Blackstaviken. Liksom tidigare har ringmärkning, observationsverksamhet samt vissa häckfågelstudier stått på programmet.

Under säsongen 1988 har fyra nya arter iakttagits inom området, nämligen mindre strandpipare, myrsnäppa, rödspov och raphöna. Totalt har nu hela 189 arter iakttagits under projektets gång. Bland årets övriga observationer kan nämnas en ringtrasthona 26/4 och en stor flock vinterhämpling på 40-50 ex i början av april. Stenknäck sågs, liksom tidigare år, vid flera tillfällen under säsongen och misstankar om häckning i området förstärktes ytterligare. Ett häckningsförsök genomfördes av sångsvan, vilket dock misslyckades av okänd anledning. Lyckade häckningar genomförde bl.a. häger, grågås, mindre hackspett och vattenrall.

Ringmärkningen resulterade i 1008 märkta fåglar av 42 arter. Fångstinsatsen var dock den lägsta under projektets fyra år och endast senare hälften av juli var tillfredsställande bemannad. Att resultatet ändå blev förhållandevis bra får tillskrivas det mycket goda häckningsresultatet hos tättingarna under året. Detta i skarp kontrast till fjolårets oerhört dåliga häckningsresultat. Ett par siffror som direkt avspeglar detta är att vi nådde 67% av fjolårets fångst-siffror med en fångstinsats som endast var 27%.

Största fångststart blev "som vanligt" rörsångare med 150 ex. Även blåmes och lövsångare fångades i ca 100 ex. Ovanligare märkningar lyste med sin frånvaro men en sparvhök och tre steglitsor kan eventuellt föras hit.

En utförlig rapport med alla ringmärkningsdata, kontroller/återfynd m.m kan beställas från undertecknad för 10 kronor.

Förf. adress: Per-Eric Betzholtz
Januarivägen 8G
642 00 Flen

Rödspov. Ny art inom Blackstaprojektet.

Foto: Karl-Erik Häger.

De sörmländska fågelarternas utbredning enligt Svensk Fågelatlas: Del 4

Bo Ljungberg

Här fortsätter redovisningen av fågelarternas utbredning i Sörmland enligt resultatet från fågelatlasinventeringen. Föregående redovisning återfinns i häfte nr 1 1987 av denna tidskrift (Ljungberg 1987). Denna gång behandlas ordningen vadarefåglar, d v s vadare, måsfåglar och alkor.

BAKGRUNDSFAKTA

Gemensamt för ordningen vadarefåglar är att de alla är mer eller mindre vattenanknutna. Vissa av arterna hör hemma längst ute bland öarna i skärgården medan andra mest håller till vid våra sjöar och vattendrag eller i anslutning till myrmarker i skogsbygderna. Den pågående igenväxningen av övergivna strandängar såväl vid kusten som vid slättsjöarna, samt dikningsföretag i jordbruksmarker och skogsområden, missgynnar särskilt vissa av våra vadararter.

I Sörmland är förekomsten av stora myrmarker förhållandevis liten. Däremot är tillgången på mindre kärr relativt god i våra skogsbygder. Sjörikedomen är stor (cirka 800 sjöar i Södermanlands län). Sjöarna varierar i såväl storlek som näringsinnehåll. Skärgårdsområdet är, jämfört med skärgårderna som gränsar i norr respektive söder, ovanligt smalt. Från fastlandet ut till de yttersta kobbarna är det som längst 15 km. Å andra sidan är öarna i stor utsträckning fria från bebyggelse och andra anordningar. Stora delar av ytter-skärgården har sedan lång tid tillbaka varit fredad genom fågelskyddsbestämmelser. De inre, ofta skogbevuxna delarna av skärgården utnyttjas intensivt av fritidsbåtfolket.

ARTKOMMENTARER

Direkt efter namnet på fågelarten framgår hur respektive art förekom i landskapet Södermanland under perioden 1961-75 enligt tabell i Sveriges fåglar (SOF 1978). Detta har markerats med antingen H, (H), B eller (B) med innebörden årligen häckande, tillfälligt häckande, årlig besökare respektive tillfällig besökare. Vidare har överst till höger noterats i hur många rutor av regionens 351 som respektive art påträffats med kriterie 2 eller högre. Därunder anges också i hur många rutor som "säker häckning" (kriterie 11-20) konstaterats. Ordningföljden för de redovisade arterna följer den artlista som finns i Fåglar i Sörmland häfte nr 1 1985 (Ljungberg 1985). I den nyss nämnda artlistan finns det högsta uppnådda häckningsindiciet angivet för samtliga arter enligt fågelatlasinventeringen.

Strandskata H

2-20 = 52

Fig. 1

11-20 = 29

Strandskatan är en karaktärsart i såväl ytterskärsgården som i innerskärsgården. Ofta häckar den på "fågelskär" tillsammans med andra sjöfåglar men särskilt i de inre delarna av skärsgården häckar den inte så sällan på mer eller mindre fågeltomma holmar. Till och med fastlandsstränder kan ibland duga som häckningsplats. Förutom artens kärnområde vid kusten häckar enstaka strandskator vid Mälaren och Hjälmaran vilket också framgår av kartredovisningen.

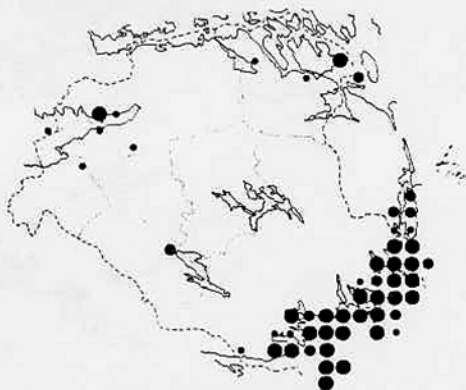

Fig. 1. Strandskata.

Tofsvipa H

2-20 = 280

Fig. 2

11-20 = 138

Tofsvipan är en art som missgynnats av det nedlagda betet på strandängarna. Förutom strandängar utnyttjas även de betydligt torrare åkermarkerna som häckningsplatser. På åkrarna är dock risken för spolerad häckning stor med de metoder som idag tillämpas vid åkerbruket. Dessutom torde födotillgången vara begränsad, inte minst för ungarna, i jämförelse med strandängarna.

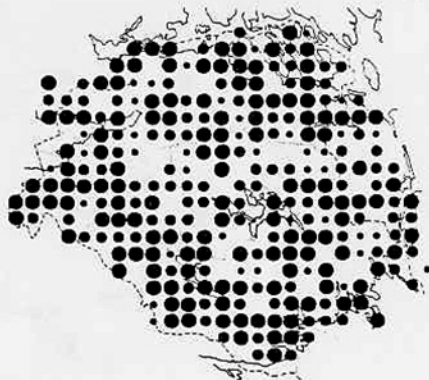

Fig. 2. Tofsvipa.

Större strandpipare H

2-20 = 17

Fig. 3

11-20 = 5

Större strandpiparen är som synes mycket kustbunden. Tyvärr är den dessutom mycket ovanlig som häckfågel i vår region. De redovisade fynden på kartan består till stor del av mer eller mindre tillfälliga häckningar. En av anledningarna är nog bristen på lämpliga häckningsbiotoper. Helst vill den ha flacka, sandiga och grusiga stränder, en strandtyp som inte är så vanlig i vår skärgårdsdel.

Fig. 3. Större strandpipare.

Mindre strandpipare H

2-20 = 21

Fig. 4

11-20 = 11

Till skillnad från sin större släkting är den inte kustbunden. Utfyllnadsområden samt grustäcker är lämpliga biotoper. Antalet häckande par i regionen torde vara betydligt fler än det antal rutor som arten påträffats i, till skillnad mot föregående art.

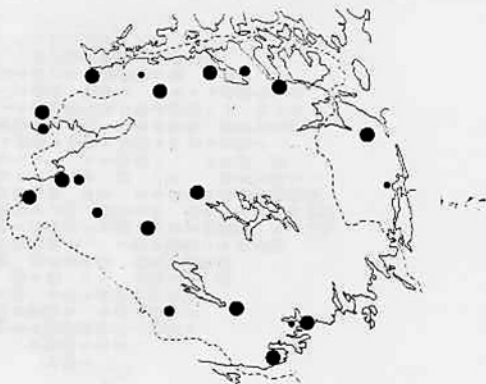

Fig. 4. Mindre strandpipare.

Roskarl H

2-20 = 24

Fig. 5

11-20 = 13

Roskarlen häckar så gott som uteslutande i mäs- och tärnkolonier i yfterskär-
gården. Fynden som gjorts i mälarområdet, torde knappast härröra från fåglar
som häckar.

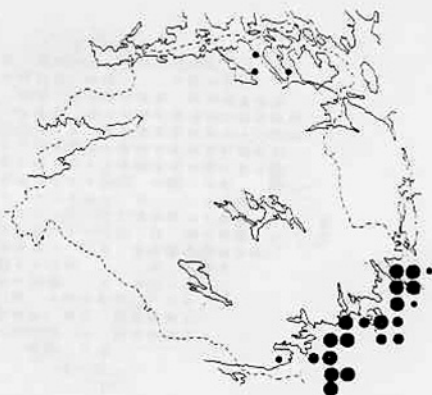

Fig. 5. Roskarl.

Enkelbeckasin H

2-20 = 275

Fig. 6

11-20 = 22

Enkelbeckasinen är jämnt spridd över hela regionen. Arten är inte beroende
av betade strandängar som många av våra andra vadararter. Den finns såväl vid
slättsjöarna som vid skogssjöarna och på myrmarkerna.

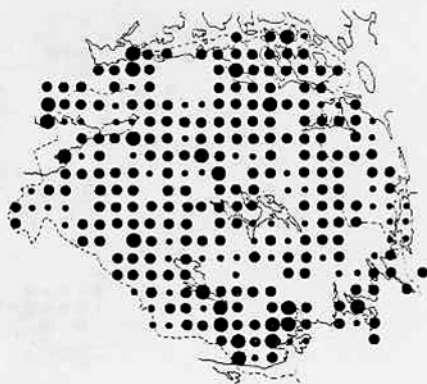

Fig. 6. Enkelbeckasin.

Morkullan förekommer i våra skogsområden där fuktigare dalstråk och små kärrpartier finns. Det är svårt att göra häckningsfynd av arten, medan morkulle-
draget knappast undgår någon, vilket förklarar den låga andelen säkra häck-
ningar enligt redovisade siffror ovan.

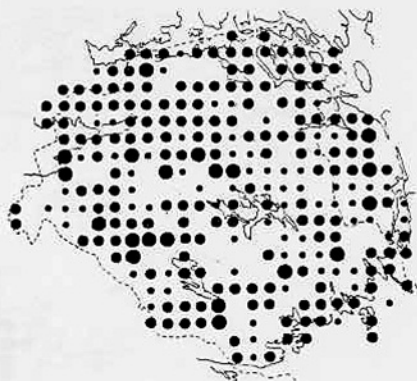

Fig. 7. Morkulla.

Här har vi en art som missgynnats av jordbruket. Främst torde det minskade
betet utefter insjöarnas och kustens stränder reducerat dess möjligheter till
lyckade häckningar.

Fig. 8. Storspov.

Skogssnäppa H

2-20 = 197

Fig. 9

11-20 = 17

Denna art påträffas främst som häckande vid myrmarker i regionens skogsområden. Den håller även tillgodo med relativt små kärr och tjärnar. Av kartan framgår att den i stort sett saknas i Mälardalens jordbruksbygd liksom i skärgården.

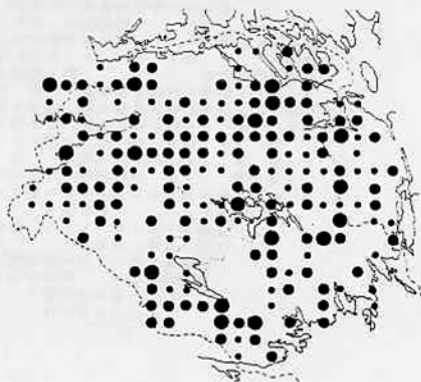

Fig. 9. Skogssnäppa.

Grönbena B

2-20 = 15

Fig. 10

11-20 = 0

Grönbenan är en typisk myrmarksfågel och häckar främst i norra Sverige samt i viss utsträckning på småländska höglandet. På Fjällmossen som delas av gränsen mellan Östergötlands län och Södermanlands län konstaterades vid en inventering 1979 att 2 par häckade på östgötasidan av mossen (Fredriksson 1981).

Fig. 10. Grönbena.

Drillsnäppa H

2-20 = 243

Fig. 11

11-20 = 55

Drillsnäppan förekommer vid steniga stränder såväl vid de flesta av våra insjöar som i de inre delarna av skärgården.

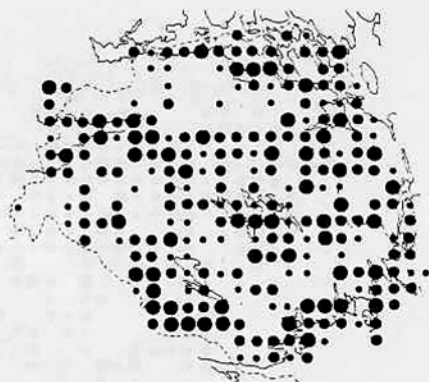

Fig. 11. Drillsnäppa.

Rödbena H

2-20 = 50

Fig. 12

11-20 = 10

Arten trivs bäst på betade strandängar men den finns även på en del gräsbevuxna öar i skärgården och då företrädesvis i innerskärgården. Söm framgår av kartan är arten i Sörmland starkt knuten till kustområdet.

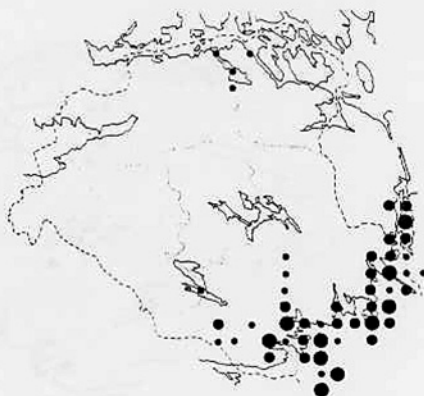

Fig. 12. Rödbena.

Svartsnäppa B

2-20 = 1

11-20 = 0

Den observation som gjorts är inte sådan som tyder på häckning. Artens häckningsområde i Sverige är de nordligaste delarna av Norrlands inland.

Gluttsnäppa B

2-20 = 1

11-20 = 0

I överensstämmelse med föregående art är den registrerade observationen inte sådan som tyder på häckning. Gluttsnäppans häckningsområde sträcker sig i huvudsak från norra Värmland och Dalarna och norrut i Sverige. Tillfällig häckning har bl a rapporterats från småländska höglandet.

Brushane (H)

2-20 = 8

Fig. 13

11-20 = 0

Trots att några rapporter finns med kriterier som betecknas som troliga häckningarså är det ändå sannolikt attarten inte häckat här under atlasperioden. Senast kända häckningen i Sörmland var på Brandholmen vid Nyköping 1963. I Sverige häckar brushanen främst i norra Norrland men den häckar även i Skåne samt på Öland och Gotland.

Fig. 13. Brushane.

Kärrsnäppa B

2-20 = 1

11-20 = 0

Observationen som gjordes i samband med fågelatlasarbetet var sådan som inte tydde på häckning. Senast kända häckning från Sörmland är det bofynd som gjordes på Mellgarnsnäs. (Södertälje Biologiska Klubb 1971).

Havstrut H

2-20 = 60

Fig. 14

11-20 = 39

Havstruten är jämnt spridd i hela skärgården såväl inomskärs som i ytterskärgården. I regel häckar de som solitära par men kolonier upp till 11 par har konstaterats (Ljungberg 1974). Enstaka par häckar i Mälaren och då främst i den östra delen. Även i Hjälmaren häckar några par. Övriga insjöobservationer som inrapporterats till fågelatlasen torde inte röra sig om häckande fåglar.

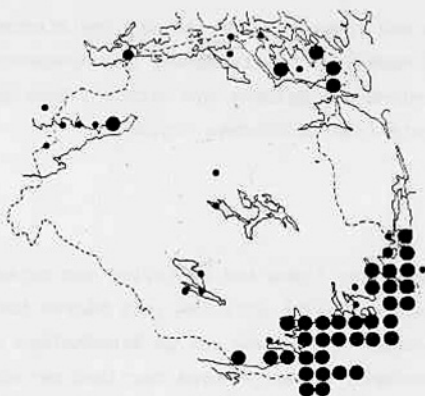

Fig. 14 Havstrut.

Silltrut H

2-20 = 47

Fig. 15

11-20 = 18

Silltruten häckar på ett fåtal platser i vår skärgård där den oftast häckar kolonivis. Huvuddelen av skärgårdsbeståndet återfinns i Trosaområdet i nordost. Utbredningen i mälaronrådet tycks vara begränsat till sjöns östra delar. Hur det förhåller sig i grannlänerna är inte känt. Intressant nog finns antydningar om silltrutshäckningar i de insjöar som ligger mellan mälarpopulationen och den vi har i Trosaskärgården.

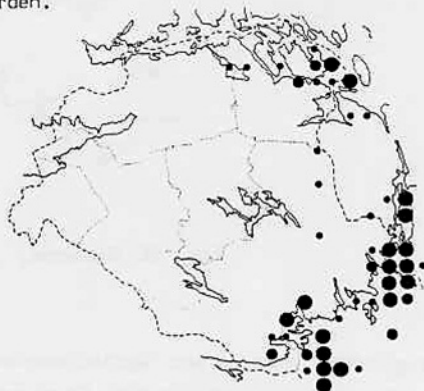

Fig. 15. Silltrut.

Gråtrut H

2-20 = 194

Fig. 16

11-20 = 110

Arten häckar ofta kolonivis ibland med flera hundra par på samma ö. De riktigt stora kolonierna återfinns man i skärgården där arten liksom i övriga delar av Sverige ökat markant i antal under de senaste decennierna.

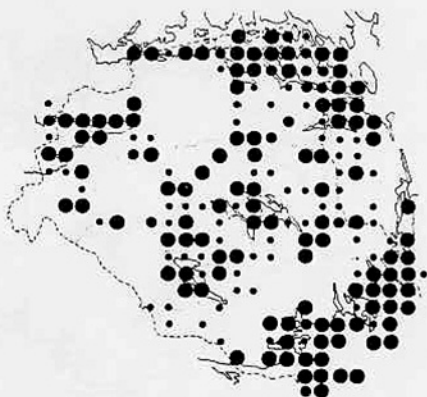

Fig. 16. Gråtrut.

Fiskmåsar H

2-20 = 291

Fig. 17

11-20 = 218

Fiskmåsen tycks vara något mindre nogräknad än sin släkting ovan när det gäller boplatsmiljön. Inte så sällan hittar man bon på fastlandsstränder och bryggor vilket inte torde vara lika vanligt förekommande hos den föregående arten. I Skärgården häckar antalsmässigt fler fiskmåsar än gråtrutar trots att fiskmåskolonierna sällan överstiger 50 par.

Fig. 17. Fiskmåsar.

Dvärgmåås (B)

2-20 = 3

Fig. 18

11-20 = 1

De redovisade fynden från Hjälmarområdet är sannolikt nyligen flygga ungar som kommit från okända häckningsplatser en bit ifrån observationsplatserna. Dvärgmåsen är hittills inte känd som häckande i Södermanlands län. På den tidigare kända häckningslokalen vid Asköviken i Mälaren har arten inte häckat sedan 1964 (Thomas Pettersson, muntl.).

Fig. 18 Dvärgmåås.

Skrattmåås H

2-20 = 252

Fig. 19

11-20 = 127

Skrattmåsen är framförallt känd som slättsjöarnas karaktärsfågel. Den har dock på senare år alltmer börjat att häcka på trädlösa urbergsöar i vår skärgård.

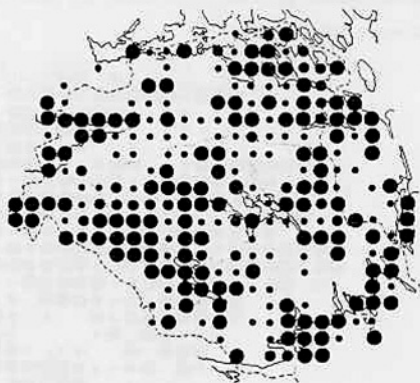

Fig. 19. Skrattmåås.

Svarttärna (B)

2-20 = 2

11-20 = 0

Inget av de två fynden tyder på häckning. Däremot häckar arten årligen på flera platser i Västmanlands län, bl a Asköviken som ligger i västligaste delen av Mälaren.

Skräntärna H

2-20 = 28

Fig. 20

11-20 = 8

Under större delen av atlasperioden fanns två relativt stora kolonier. För ett par år sedan försvann kolonin vid Källskären och kvar finns bara den i Hartsöarkipelagen. Minkens framfart i ytterskärgården under de senaste åren har blivit ett hot mot bl a skräntärnorna i Hartsöområdet. Ihjälbitna ungar noterades i samband med ringmärkning sommaren 1988. Förutom de kolonihäckande paren häckar det några enstaka ensamma par spridda i skärgården. De låga häckningsindicierna på kartan visar egentligen på födosöksplatser samt på förflyttningar till bl a Mälaren efter avslutad häckning.

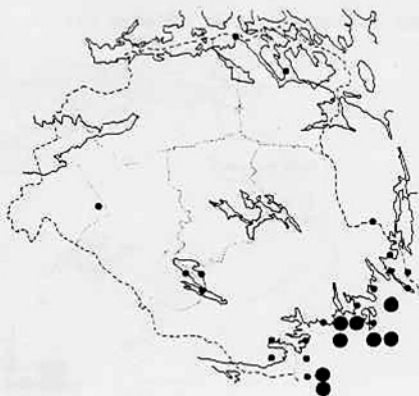

Fig. 20. Skräntärna.

Fisktärna H

2-20 = 156

Fig. 21

11-20 = 56

Arten finns spridd i många av insjöarna samt i skärgården. I skärgården häckar den ofta tillsammans med silvertärnor.

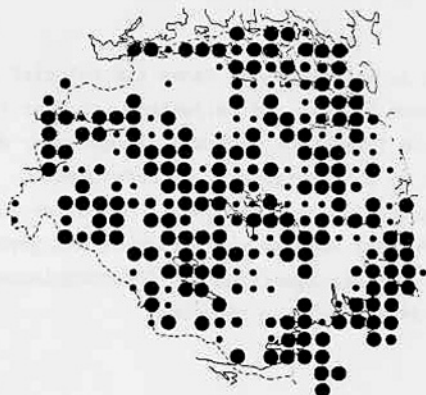

Fig. 21. Fisktärna.

Silvertärna H

2-20 = 35

Fig. 22

11-20 = 27

Silvertärnan torde uteslutande vara en skärgårdsbunden art i vår region. Som framgår av kartredovisningen finns den såväl i ytterskärgården som i inner-skärgården. Fenomenet att silvertärnan även häckar allra längst inne i skärgården är en sentida förändring. Att silvertärnan endast skulle vara en ytterskärgårdsart som det ibland påstås är således fel.

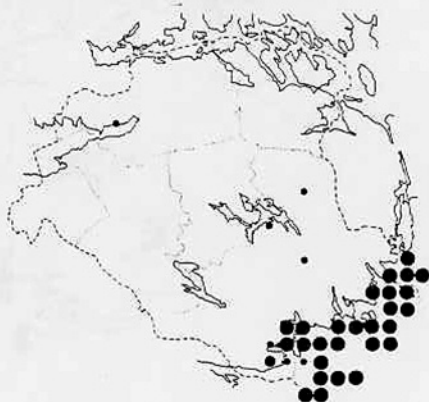

Fig. 22. Silvertärna.

Tordmule H

2-20 = 12

Fig. 23

11-20 = 8

Tordmulen häckar på ett fåtal utvalda skär längst ute i ytterskärgården, främst i Källskärenområdet och Hartsöarkipelagen. I sistnämnda område har stammen decimerats och hotas att tillintetgöras av minkar.

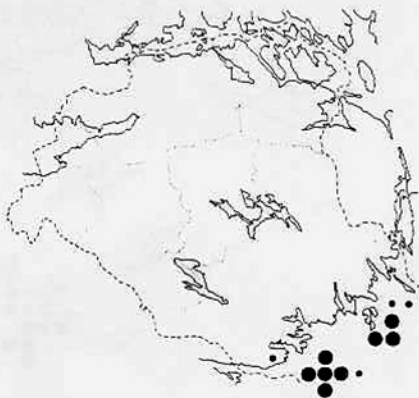

Fig. 23. Tordmule.

Sillgrissla H

2-20 = 5

Fig. 24

11-20 = 3

Sillgrisslan är en relativt sen invandrare i vår skärgård. Den första kända häckningen gjordes 1957 i Källskärenområdet (Larsson 1973). På senare år har den även börjat häcka i Hartsöarkipelagen. Minkhotet är dock detsamma som för tordmulen eftersom de häckar på samma skär.

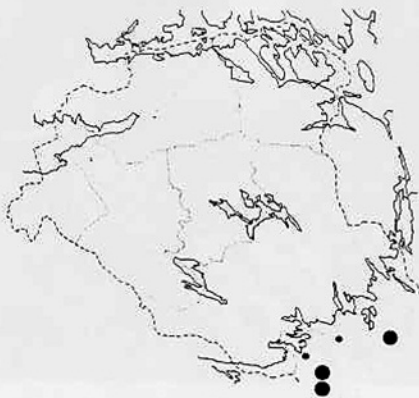

Fig. 24. Sillgrissla.

Tobisgrissla H

2-20 = 20

Fig. 25

11-20 = 11

I motsats till de två andra alkarterna finns tobisgrisslan spridd i hela ytter-skärgården.

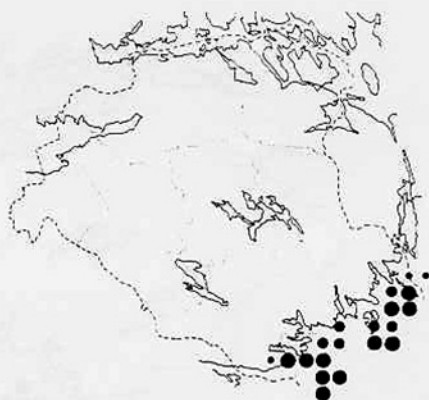

Fig. 25. Tobisgrissla.

Avslutning

Till sist vill jag tacka Anders Tengholm som hjälpt mig att ur inventeringsmaterialet plocka fram uppgifterna för kartredovisningen.

Fiskmäsen förekom i 291 av Sörmlands 351 atlasrutor. Foto: Karl-Erik Häger.

Litteratur

- Andersson, A. 1963. Brushanen häckar för första gången på 1900-talet i Södermanland.
- I kikaren nr 15 1963.
- Fredriksson, R. 1981. Inventering av fågellivet på Fjällmossen i Östergötlands och Södermanlands län.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1981:4.
- Larsson, B. 1973. Sjöfågelinventering i Oxelösunds skärgård.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1973:6.
- Ljungberg, B. 1974. Sjöfågelinventering i Stendörren och Lackaområdet.
- Länsstyrelsen i Södermanlands län informerar 1973:4.
- Ljungberg, B. 1985. Svensk fågelatlas i Sörmland 1974-84.
- Fåglar i Sörmland 18:20-24.
- Ljungberg, B. 1987. De sörmländska fågelarternas utbredning enligt Svensk fågelatlas: Del 3.
- Fåglar i Sörmland 20:48-54.
- SOF 1978. Sveriges fåglar, Stockholm.
- Södertälje
Biologiska Klubb 1971. Mörkös fåglar.

Manus inkommet april 1989.

Bo Ljungberg, Strindbergsgatan 17, S-611 37 Nyköping

Storre strandpipare. Foto: Karl-Erik Hager.

Upprop

Knölsvansräkning i Södermanland sommaren 1989

Viking Olsson

År 1978 gjordes en inventering över knölsvanens förekomst i Sverige, och därvid naturligtvis också i Södermanland. Inom länet beräknades antalet till 533 par (Hans Pettersson, FiSrm 1978, s. 80-86).

Storleken av bestånden av olika fågelarter är ständigt utsatta för förändringar, hos vissa arter mycket stora, hos andra små eller knappt märkbara. Nästan alla större fågelbestånd är svåra att beräkna men det finns undantag. Knölsvanen är så stor och iögonenfallande och dessutom i stort sett utom all risk för felaktig artbestämning, även av allmänheten, att den lämpar sig ovanligt väl som inventeringsobjekt. När nu ett årtionde har gått, har FSO beslutat att företaga en ny inventering av arten. Vi vill mobilisera alla våra medlemmar men också allmänheten genom upprop i t.ex. tidningar och radio. Samtidigt kan vi då nå flera mål, t.ex. ge initiativ till ökat fågelskådande men också till att därvid på ett lätttsamt sätt lära sig betydelsen av noggrann observation och vikten av exakt registrering. Att se den egna kanske relativt obetydliga pusselbiten sammanfogas med många andras till en mera fullständig bild, kan ge tillfredsställelse och en viss inblick i fågelstudiets metodik och känedom om vår förening och dess arbetssätt.

Vi vill alltså uppmana dig att främst under bobyggnadstid och ruvning 1989 skaffa en så fullständig siffra som möjligt på antalet fast bosatta svanpar i en viss eller helst flera sjöar, eller längs en bestämt angiven kuststräcka. Som ett litet sidoprojekt vill vi också gärna ha in exakta uppgifter på kullstorlek hos kullarna, dels då ungarna just lämnat boet, dels i månadsskiftet juli-augusti, för att försöka få en uppfattning om ungförlusterna under sommarens gång.

Uppgifterna bör före 1 oktober 1989 insändas till:

Viking Olsson
Stigarvägen 1
611 65 Nyköping

Knölsvanen - FSO:s inventerings-
art sommaren 1989. Foto: Viking Olsson/N.

Fågelmarkerna norr om Malmköping

Jukka Väyrynen

I området strax nordväst om Malmköping ligger några, ofta i rapporterna återkommande lokaler. De mest kända är området kring sjön Skundern och Röhlkärrret. Här följer en beskrivning av området.

Allmänt

Området N om Malmköping kännetecknas av ett småkuperat sörmländskt jordbrukslandskap, med ett flertal mindre och medelstora gårdar. Mellan gårdarna bryts landskapet av några sjöar och mindre skogsområden. Området gränsar i norr mot Hedmossen och Mälarmården, i öster till sjön Dunkern, i söder och väster av väg 53 (f d 222). Den västra delen med sjöarna Skundern, Sundbysjön, Nälen och Navestasjön är typiskt mellansvenskt med slättsjöar med angränsande jordbruksmark. Ornitologiskt sett är dessa områden också typiska i sitt slag med skrattmåskolonier, rördrom, svarthakedopping m m. Den östra delen är däremot den näst intill motsatta med norrländsk miljö kring sjön Dunkern och i Moradalen. Fågellivet är typiskt med skogshöns och lom.

Sjöarna i väster växer tyvärr igen, medan områdets östra del ter sig mera konstant.

Sothönan är karaktärsfågel i sjöarna N Malmköping. Foto: Tero Niemi.

Skundern

Typisk slättsjö med ett medelvattendjup på cirka 2 m. Igenväxningen av sjön märks mest i södra och östra delarna med stora vassområden. I övriga delar av sjön är vassen mer sparsam. Häckfågelfaunan domineras av typiska slättsjöarter som skratmås, skäggdopping och sothöna. Andra arter är brun kärrhök (1-2 par), rördrom, knölsvan, vattenrall. I sjöns östra delar påträffas ofta gräshoppångare, kärrsångare samt rariteter som flodsångare och trastsångare. I norra delen av sjön häckar även skogssnäppa och nattskärna. Mindre hackspett förekommer med flera par inom området. Under sträcksäsongen är det av intresse att veta att sjöns östra del fungerar som sträckledare för ett flertal arter. Som exempel kan nämnas trana, vissa rovfåglar och finkar. Vintertid påträffas ofta varfågel i den södra delen och ibland örn.

Nälen, Sundbysjön, Navestasjön

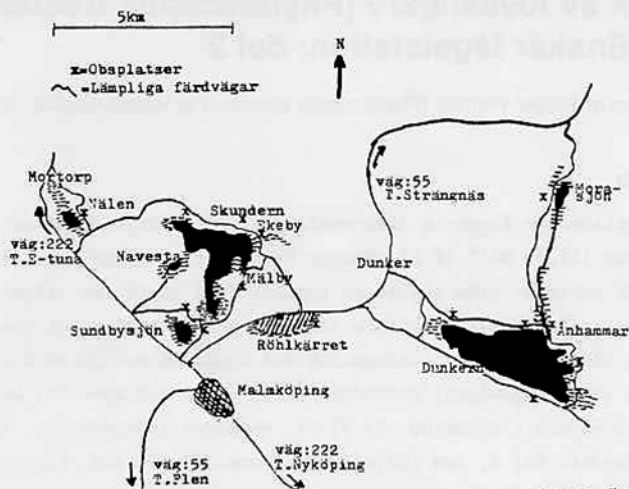
Dessa sjöar är ganska likartade med stora vassområden i Nälen och Navestasjön. Sundbysjön har mer öppen vattenyta. Fågellivet överensstämmer med Skunderns. Nälen har en numera borttynande skratmåskoloni och ibland något eller några par svarthakedopping. I området påträffas också hornuggla, näktergal, gräshoppångare och brun kärrhök.

Röhlkärrret

Kärret har en rik vegetation med framför allt salixsnår. Då området är sankt under större delen av året är det något svårforcerat. Under stilla kvällar och nätter kan man avlyssna hela området från de höglänta områdena runt kärret. Området är känt för sina ofta påträffade flodsångare och olika sumphöns. Här förekommer också sävsångare, enkelbeckasin, gräshoppångare, näktergal m m. De sumphöns som påträffats i området är vattenrall (regelbunden), småfläckig sumphöna och mindre sumphöna. Vintertid är fågelfaunan fåtalig. Ibland påträffas varfågel i norra delen av kärret. Av ovanligare observationer kan nämnas jaktfalk och snösiska. Mindre hackspett häckar i området.

Moradalen, Dunkern

Området domineras av Mälarmården och den vackra dalgången mellan Mora gård och sjön Dunkern. Norra delen består huvudsakligen av barrskog medan södra och östra delen består av blandskogsområden med ekhagar, åkrar och alkärr. Den norrländska miljön kring Mora gård förstärks av den rikliga tillgången på skogshöns såsom orre och järpe. Enstaka tjädrar förekommer också. Sjön Dunkern med sitt klara, kalla och djupa vatten lockar fåglar som storlom, knipa och storskrake. Här har även påträffats alfågel, bergand, sångsvan och kungsörn. Dunkern är intressantast under senhösten.

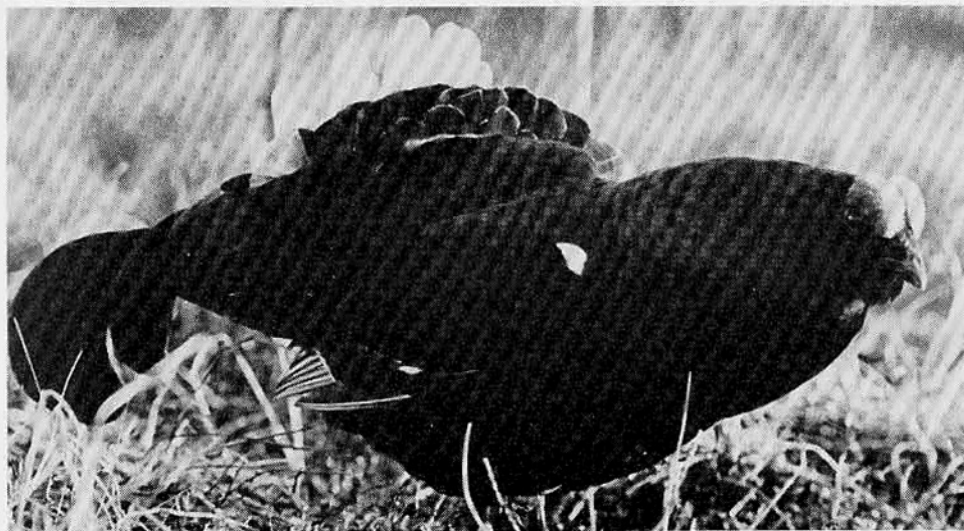

Karta över området
med lämpliga obsplatser.

Observationsplatser

Området är något svåröverskåligt, men det finns några bra observationsplatser (se karta). Området genomkorsas av ett antal småvägar där möjlighet finns att hitta egna rutter. Vägen mellan väg 53 (f d 222) och väg 55 över Ekeby erbjuder en bra överblick över det norra området. Östra delen nås lättast genom att ta vägen mot Anhammar från väg 55 vid Dunker. Mora gård nås lättast från den nordligare Anhammarsvägen i Strängnäs kommun.

Jukka Väyrynen, Mälby kvarn, S-640 32 Malmköping

Orren är vanlig i områdets östra delar.

Foto: Jan Ring.

Höststräcket av lövsångare (*Phylloscopus trochilus*) vid Hartsö-Enskär fågelstation: del 2

The autumn migration of Willow Warbler (*Phylloscopus trochilus*) at Hartsö-Enskär Bird Observatory

Per-Eric Betzholtz

Hartsö-Enskär fågelstation ligger i Södermanlands yttre skärgård mellan Oxelösund och Trosa (58,41 N/17,19 E). Ringmärkning och observationsverksamhet bedrivs här varje år från början av augusti till slutet av oktober. I denna uppsats behandlas höststräcket av stationens näst vanligaste fångst-*art*, lövsångaren, både vad gäller förlopp och mer ingående analys av biometrisk data och flyttningvägar. Uppsatsen delas upp i två avsnitt. Del 1, som publicerades i *Fåglar i Sörmland* 21:41-51, omfattar introduktion, resultat och vinglängder. Del 2, som följer nedan, omfattar vikter, återfynd samt "summary" och litteraturlista.

VIKTER

Under åren 1976-84 har 3367 fåglar vägts. Mina uträkningar baseras dock enbart på de 1970 exemplar som fångats t o m klockan 10.00. Begränsningen är gjord för att förhindra att viktökning under dagen, p g a födosök, ska ge felaktiga värden. Fördelningen av vikter visas i figur 7.

Vid betraktande av hela säsongen uppgår medelvikten till 8,66 gram. Då de olika femdagarsperiodernas medelvärden jämförs visar det sig att vikten under säsongen ökar. Detta är inte överraskande, då fåglar med längre vinglängd anländer senare under hösten. Med längre vinglängd följer också högre vikt (figur 8).

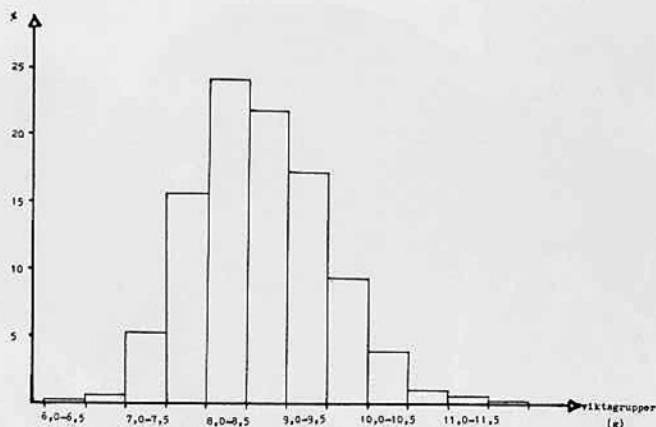

Fig. 7. Viktfördelningen hos fångade lövsångare.

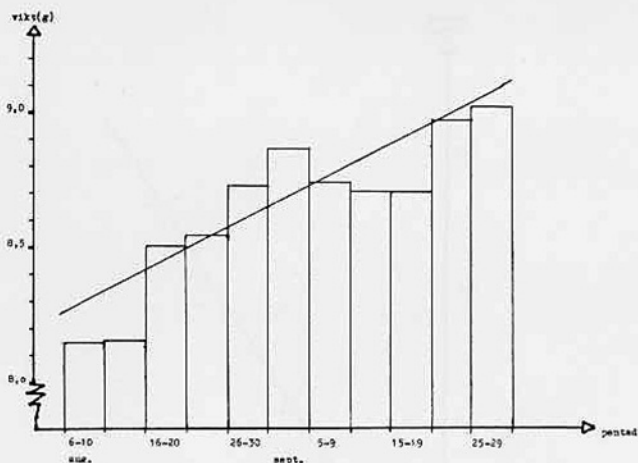

Fig. 8. Lövsångarens vikt ökar under märknings säsongen.

Men hur är det med fettmängden hos de fåglar som fångas på Enskär? Visserligen kan det vara vanskligt att bedöma fetthaltens betydelse på Enskär, då detta inte är någon lokal som fåglarna väljer för att bygga upp fettförråd inför kommande flyttning utan snarare en lokal där de hamnar om flygbränslet tar slut eller de tvingas avbryta sträcket p g a svåra väderförhållanden. Trots denna invändning ger en bearbetning av vikterna en hel del värdefull information om sträckets förlopp, särskilt om de kombineras med de egna snabbkontrollerna. Till snabbkontroller räknas fåglar som återfångas på Enskär efter minst en dag.

För att kunna beräkna mängden upplagrat fett har jag först konstruerat ett samband mellan vinglängd och fettfri vikt (figur 9) genom att använda fåglarna som klassats i fettgrupp noll och ett som motsvarade den fettfria vikten. Från sambandet har jag sedan räknat fram den fettfria vikten för de olika pentaderna under säsongen. Detta värde har jag därefter jämfört med medelvärdet för vikten inom respektive pentad. Skillnaden mellan dessa värden utgör mängden upplagrat fett.

I figur 10 har jag visat hur fettmängden varierar under säsongen. Av figuren framgår att mängden upplagrat fett i stort ökar ju längre hösten lider. I början är vikten t o m något lägre än normalt. En förklaring kan vara att då den juvenila dräkten ruggas sjunker vikten av bröstmuskulaturen, bl a genom att vätske- och glykogenhalten minskar. Därmed sjunker också vikten runt mitten av ruggningen till under den normala (Baggot 1975).

När sedan sträcket sätter igång runt den tionde augusti stiger också mängden upplagrat fett långsamt. Under sträcktoppen i slutet av augusti har fåglar som fångas 4-5% fett upplagrat. Detta kan tyda på att fåglarna flugit långt och därmed förbrukat det mesta av fett, eller också att de första flyttningsetapperna företas i kortare bitar med lägre fettupplagring.

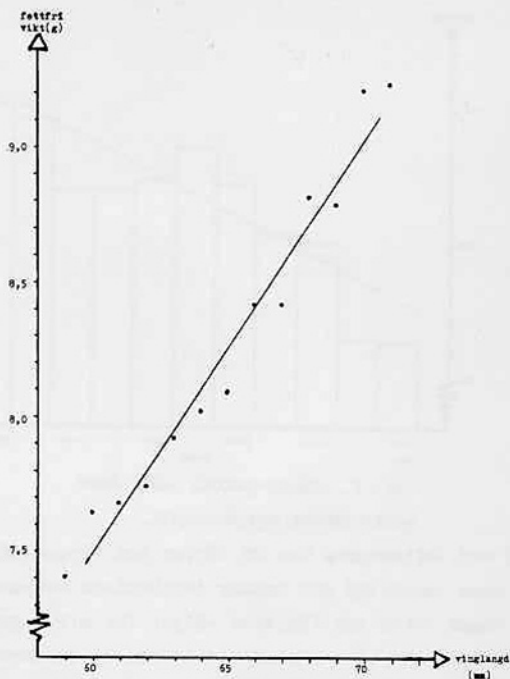

Fig. 9. Denna figur visar sambandet mellan fettfri vikt (g) och vinglängd (mm).

Under en tjugodagarsperiod minskar sedan fetthalten något till 3-4%. Detta kan förklaras med att mer avlägsna fåglar anländer senare under hösten. Om dessa fåglar flugit långt, t ex över Östersjön har det mesta av deras fettförråd förbrukats. Denna förklaring synes rimlig då Enskär senare under hösten berörs av nordligare/nordöstligare populationer. Sent på säsongen ökar fetthalten igen, till ca 6%. Vid denna tidpunkt utgörs sträcket huvudsakligen av eftersläntare och dessa har behov av en högre fetthalt för att vid dåliga väderbetingelser snabbt kunna sträcka iväg och inte riskera att duka under. Fetthalten hos de fåglar som fångas på Enskär är m a o låg. Under större delen av säsongen är vikten bara 3-7% högre än den fettfria. Likaså lagrar rastande fåglar som återfångas på Enskär bara 4-7% fett innan de återupp-tar sträcket. Tropikflyttare har dock ofta denna tendens att under första delen av flyttningen i ekologiskt gästvänlig terräng flytta i kortare etapper för att sedan lagra upp maximalt med fett inför passage av områden som Medelhavet och Sahara (Alerstam 1982, s 208). Ändå synes Enskärs värden på fetthalt låga, bl a anges fettupplagringen hos lövsångare normalt till 18% (anonym 1984). En fettupplagring på knappt 10% räcker till att flyga 2-300 km under en maximal flygtid av ca 10 timmar (Pennycuik 1975). Då förbrukas 0,7% fett per flygtimme i förhållande till vikten. Efter denna flygetapp måste lövsångarna rasta på nytt för att bygga upp nya fettförråd.

Om fåglarna även i fortsättningen väljer att flyga i korta etapper går inte att svara på enbart med Enskärs siffror. Kanske är det så att en vistelse på Enskär med en rimlig investering i tid bara medger en fettupplagring på knappa 10%. Födötillgången är i så fall troligen den begränsande faktorn. Om det förhåller sig så är det möjligt att större fettförråd inför kommande flygetapper lagras på andra lokaler med bättre födotillgång, eller att rasttiden kan minskas då en lämplig fettmängd uppnås snabbare.

De egna snabbkontrollernas antal 1976-83 och viktändringen av dessa sedan

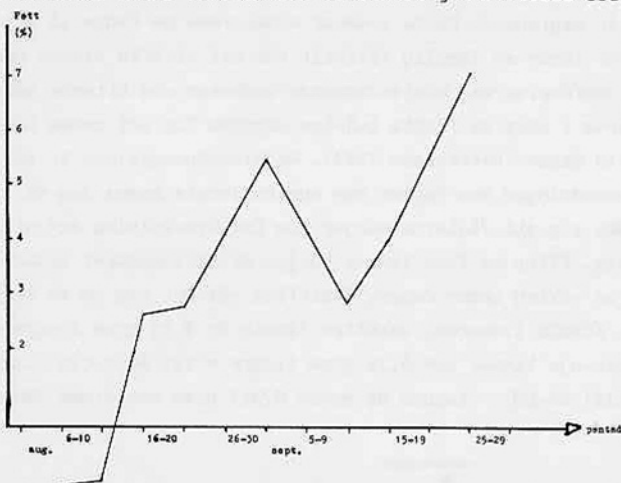

Fig. 10. Mängden upplagrat fett ökar i stort under hösten.

märktillfället visas i figur 11. Värdena i figuren hjälper oss att förstå hur de fåglar som hamnar på Enskär löser fettupplagringen inför fortsättningen av sträcket. Två strategier synes förekomma. Antingen sträcker fåglarna vidare inom de första 1-3 dygnen eller så väljer de att rasta och gör då detta under en tidsrymd av ca en vecka. Exakt detta förhållande har beskrivits av Szuk-Olech (1965) vad gäller rastande rödhakar vid polska östersjökusten.

För att se om någon skillnad mellan rasttiden finns studerade jag denna för de tre höstperioderna som användes i vinglängdsanalysen. Rasttiden för perioderna blev i medeltal 8,0, 4,6 respektive 4,0 dagar. Vid en statistisk test skiljer sig höstens första period från de övriga (parvisa Nann-Whitney U-tester, $p < 0.05$). Detta visar att en längre rasttid företas av fåglarna tidigt på säsongen.

Vidare testades om någon skillnad finns i fångstvikter hos de fåglar som sträcker vidare direkt, och de som rastar tre dygn eller mer. Det gav att fåglar som sträcker vidare direkt har statistiskt sett högre vikt än de som rastar tre dygn eller mer (t-test, $p < 0,01$). Samma sak har Pettersson (1983) visat för rastande rödhakar vid Ottenby under hösten.

Fåglar som väljer att rasta tappar i genomsnitt i viktde tre första dyggen. Efter fyra dygn har de återfått begynnelsevikten och under ytterligare några dagar lagrar de upp ett fettförråd på 5-8%. Detta har skett efter ca en vecka (figur 11). Därefter sjunker mängden fett igen vilket visar att rasttiden på en vecka är den som föredras av de fåglar som väljer att rasta. Denna tid är ganska lång. Från andra lokaler där rastande tättingar studerats har rasttiden varit 1-3 dygn (Raiss 1979, Bentz 1983). Den troligaste orsaken till att en längre rasttid företas på Enskär under hösten är att födotillgången är begränsad. Detta orsakar konkurrens om födan så att en längre tid förflyter innan en lämplig fetthalt för att sträcka vidare uppnås. Även här kan en jämförelse med höststräckande rödhakar vid Ottenby göras. Där tappar rödhakarna i vikt de första två-tre dagarna för att sedan nå begynnelsevikten efter tio dagar (Pettersson 1983). Medelrastningstiden är där fyra-fem dagar. Då viktsändringen hos fåglar som kontrollerats samma dag de ringmärkts studeras visar det sig att fåglarna börjar sin Enskärsvistelse med att vila och återhämta sig. Efter ca fyra timmar börjar de näringssöket vilket resulterar i en ökning av vikten under dagen. I siffror rör det sig om en förlust på 0,16 gram de första timmarna, varefter fågeln är 0,19 gram tyngre än vid fångsten efter sex-sju timmar och 0,26 gram tyngre efter åtta-tio timmar. Från klockan 20.00 till 04.00 tappar de sedan 0,061 gram per timme (Nord opubl.).

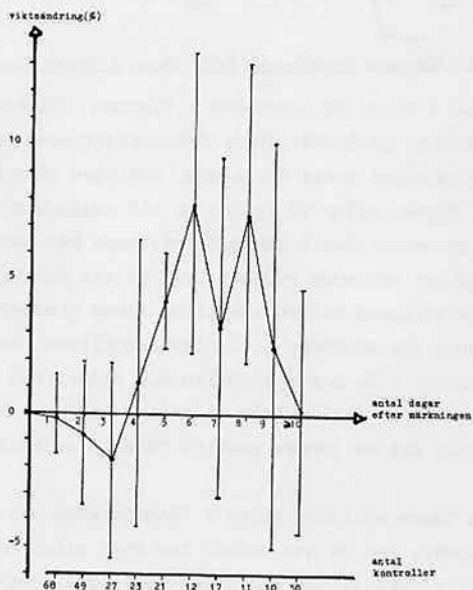

Fig. 11. Viktvariationer hos rastande lövsångare vid Hartsö-Enskär fågelstation.

ÅTERFYND

Sedan 1965 har 11561 lövsångare ringmärkts på Enskär t o m 1985. Av dessa har 19 ex återfunnits, en återfyndsprocent på 0,164%. Hur återfynden fördelas visas i figur 12. Vi ser att återfynd från Enskär nästan enbart kommer från sydost. Detta visar att det huvudsakligen är fåglar av den nordliga rasen *acredula*, med övervintringsområde i Östafrika, som passerar under hösten. Bara ett par återfynd kan betraktas som rent sydvästliga, två i Danmark och ett i Tyskland. Enstaka lövsångare av rasen *trochilus*, som tillbringar vintern i Västafrika, sträcker m a o också förbi Enskär.

För att kunna placera in flyttningen vid Enskär i ett större sammanhang har jag jämfört återfynden med dem från Ottenby och Falsterbo. Falsterbo har till uteslutande del sina återfynd i sydvästlig riktning. Passerande fåglar är således av rasen *trochilus* och rekryteringsområdet därmed södra och mellersta Skandinavien. Enstaka *acredula*fåglar passerar också. Detta framgår av ett återfynd från Egypten. Vissa fåglar vid Falsterbo har därför ett nordligare ursprung. Ottenby har ungefär samma antal återfynd i sydvästlig som sydostlig riktning. Här passerar således både *trochilus* och *acredula* i avsevärda mängder. Rekryteringsområdet bör därmed vara mellersta och norra Skandinavien samt Finland (Hedenström och Pettersson 1984).

Vid Hartsö-Enskär är som nämnts återfynden nästan enbart sydostliga. Det rör sig m a o om nordliga *acredula*fåglar. Rekryteringen av dessa sker från norra Skandinavien, Finland samt troligen vissa delar av nordvästra Ryssland. Att finska och nordryska fåglar berör Enskär under hösten istället för att flytta en kortare sträcka rakt söderut, öster om Östersjön, kan förklaras med att vädersituationen ibland kan göra en sådan flyttning gynnsam. För att flytta energisnålt flyger fåglarna mest i medvindssträck under högtryck och strax efter lågtryckspassager (Richardsson 1978). Många höstar är en sådan vädersituation vanlig hos oss, och kan därmed förklara sträckrutten ekologiskt. De *acredula*fåglar som flyttar via Sverige tycks, med utgångspunkt från diskussionen ovan, lämnat Sverige igen i höjd med Öland eller Blekinge eftersom bara få *acredula*fåglar sträcker förbi Falsterbo. Detta stöds också genom att det från Enskär föreligger två främmande kontroller av lövsångare ringmärkta på Utklippan, Blekinge.

Under våren sker sedan en mer direkt återflyttning från övervintringsområdet till de nordliga häckplatserna. Då går färden öster om Medelhavet respektive Östersjön. Resonemanget stöds av två vårareterfynd som gjorts öster om Medelhavet under vårsträcket i maj (jmf figur 12). Dessa ligger betydligt ostligare än samtliga återfynd från höststräcket som rapporterats.

För vissa finska och nordvästryska populationer är det därmed troligt att en ögleflyttning sker. En sådan flyttningsrutt kan förklaras av födotill-

gången under höst och vår. Under hösten är tillgången på insekter rikligast i länderna kring mellersta och östra Medelhavet., medan födotillgången under våren är betydligt rikligare öster om själva havet.

En östligare flyttningsrutt under våren stöds även av Moreau (1961). Han berättar att lövsångare syns vanligt i Egypten och östra Sahara under hösten, men nästan inte alls under våren. Detta förhållande är enligt Moreau också noterat på Kreta och i Grekland, dock inte i lika stor omfattning. Öster om Suezkanalen förekommer lövsångaren vanligare igen under våren.

En annan art som tagit tillvara denna födo fördelning och anpassat flyttningsvägarna därefter är törnskatan, vilken flyttar längre österut under våren (Ulfstrand 1978, s. 104).

Från Enskär finns också två våråterfynd i västra Danmark. Dessa tillhör dock med största sannolikhet återsträckande trochilusfåglar på väg till Häckningsområden i södra och mellersta Skandinavien. Att så är fallet stöds också av märkdatumen. Dessa båda fåglar är ringmärkta i augusti då fortfarande en del trochilusfåglar passerar Enskär. De båda vårfynden öster om Medelhavet är ringmärkta under september då allt nordligare acredulafåglar dominerar flyttningen.

Endast en egen kontroll av en äldre lövsångare som märkts på Enskär har gjorts. En fågel som märktes i augusti påträffades vid samma tid två år senare. Av detta går det inte att säga om det är en lokal häckfågel som återkommit eller om det är en fågel som är trogen tidigare rastplatser. Att lövsångare kan återvända till samma rastlokaler har Bentz (1983) visat från södra Gotland.

Fig. 12. Återfynd av lövsångare ringmärkta vid Hartsö-Enskär fågelstation 1965-85.

SAMMANFATTNING

Under åren 1965-85 har 11561 lövsångare ringmärkts på Hartsö-Enskär. Av dessa har 19 återfunnits, motsvarande 0,164%.

Höststräcket påbörjas runt 10 augusti och fortsätter till mitten av september. Toppen infaller 20-30 augusti med medianfångstdatum den 27. Adulta fåglar sträcker ca en vecka tidigare än de juvenila. Adulternas mediandatum inträffar den 20.

Vinglängderna samlas i två tydliga toppar, en vid 64 mm och en vid 67-68 mm. Topparna representerar vinglängden för honor respektive hanar. Fångsten på Enskär utgörs till drygt 95% av ungfåglar och då dessa har två-tre mm kortare vinglängd betyder det att vinglängden för den population varifrån Enskärs fåglar rekryteras ligger runt 66 mm för honorna och 70-71 mm för hanarna. Tillsammans med kännedomen om att nästan alla Enskärs återfynd är från sydost framgår det att huvudsakligen nordliga/nordostliga fåglar, av rasen *acredula*, passerar förbi Enskär. Rekryteringsområdet för dessa är norra Skandinavien, Finland samt troligen delar av nordvästra Ryssland. En hel del trochilusfåglar passerar också, särskilt tidigare under säsongen. Ett par återfynd från Danmark, Tyskland och västra Italien stöder detta.

Under säsongens gång passerar fåglar av allt nordligare ursprung. Detta framgår av att vinglängden ökar ju längre säsongen lider (statistiskt signifikant). Honornas vinglängd ökar med ca en mm och hanarnas med ca två mm. Fetthalten är i allmänhet låg. Fåglarna har tre-sju procent fett, jämfört med den fettfria vikten. Med denna fettgrad klarar fåglarna en flygtur på 2-300 km innan de måste rasta igen. Våra egna snabbkontroller visar dessutom en långsam fettupplagring. Fåglarna tappar i vikt de första tre dyggen, återfår begynnelsevikt efter fyra och uppnår en fetthalt på fem-åtta procent efter ca en vecka.

På Enskär finns två grupper av rastare, en som sträcker vidare direkt inom två dygn och en som stannar upp mot en veckas tid. Mellan dessa grupper finns en statistisk viktsskillnad vid fångsten, där de fåglar som sträcker vidare direkt har högre begynnelsevikt.

Under våren flyttar vissa *acredula*populationer tillbaka mot häckningsområdet mer direkt, öster om Medelhavet. En förklaring kan vara att födotillgången är betydligt rikare öster om Medelhavet under våren. Stöd för denna ögleyttningsteori hos vissa nordostliga lövsångarpopulationer utgör två egna återfynd som båda är betydligt ostligare än samtliga höståterfynd av rasen samt äldre visuella iakttagelser som beskrivs av Moreau.

SUMMARY

Since 1965 ringing and observation have been going on at Hartsö-Enskär Bird Observatory, situated on a small island in the archipelago of Södermanland (58.41 N/ 17.19 E). The trapping period has mainly been from the beginning of august till the end of october. Data as winglength, weight and fat content have been collected and analysed between 1976-84.

A total of 11561 Willow Warblers have been trapped through the years. =,164% of them have been recovered. Most of the recoveries come from SE, only a few from SW (fig. 12). When we know that the northern subspecies *acredula* migrates in a southeastern direction to their wintering grounds in East Africa, this shows that the birds migrating via Enskär mostly belongs to the subspecies *acredula*.

The birds have their origin in northern Scandinavia, Finland and probably some parts at northwestern Russia. Some birds of the subspecies *trochilus*, which breeds in south and middle Scandinavia, migrates via Enskär too, more common earlier in the season. This is shown by some recoveries from SW. An analyses of the wing-length distribution (fig. 5) shows two separate tops one at 64 mm and the other at 67-68. The two peaks show the mean wing-length of females and males. When 95% of the Willow Warblers caught are juveniles, and they have two or three mm shorter wing-length than the adults, this shows that the breeding populations from where the birds originate have a wing around 67 mm in females and 70-71 mm in males. This also shows the northern origin of the birds (compare fig. 2).

As the autumn pass birds with longer wings will arrive (t-test, $p < 0,001$). This is shown in fig. 6. This birds come from further north/northeast. Males show an increase of two mm, females one.

The autumn migration at Enskär starts about 10th of august and continues to the middle of september. The migration peak is between 20 and 30 of august, with the median trapping date on 27 (fig. 3). The adults migrate a week before the juveniles. Their median trapping date is the 20th of august. Mean weight for the whole season is 8,66 gram. It increases during autumn. The fat content is generally low, only 3-7% compared to the lean weight (fig. 7-10). With this fat content used as fuel, Willow Warblers are able to fly 2-300 km before they have to rest again.

That the fat content is low, anon. (1984) describes it at 18%, could show that the birds have flown long and used most of their fat, or that the first parts of the migration is made in shorter pieces with relative low fat content. Two groups of resting birds occur. One migrates on directly in one or two days, the other rests for about a week. The trapping weight between this two groups are significant (t-test, $p < 0,01$) showing that birds who migrates on

have a higher weight at the catch. Birds that rest lose weight during the first three days, reaches the catchingweight after four and build up a fat content of 5-8% after about one week (fig. 11).

A proposal for loop-migration for some of the northeastern populations is also given. In spring *acredula* birds migrate in a more direct way from their wintering grounds to their breeding areas. They go east of the Mediterranean sea, probably because of the grater abundance of food. Two recoveries, further east than all autumn recoveries, from spring and information from Moreau (1961) noth fits well with this idea.

The two spring recoveries from Denmark are of the subspecies *trochilus*, which have their common migration route that way.

Manus inkommet 1988.

Per-Eric Betzholtz, Januarivägen 8 G, S-642 00 Flen.

LITTERATUR

- Alerstam, I. 1982. Fågelflyttning. Signum, Lund.
- Anonym. 1984. Feta flyttare och energiska ringmärkare, en liten introduktion till fåglarnas energetik.
- Fågelstudier 2:30-35.
- Baggot, G.K. 1975. Moulting, flight muscle "hypertrophy" and premigratory lipid deposition of the juvenile Willow Warbler.
- J.Zool. Lond. 175:299-314.
- Bentz, P.C. 1983. Resting place fidelity and arrival dates of Willow Warbler on southern Gotland during spring migration.
- Ornis fennica 3:24-26.
- Betzholtz, P.-E. 1988. Höststräcket av lövsångare (*Phylloscopus trochilus*) vid Hartsö-Enskär fågelstation.
- Fåglar i Sörmland 21:41-51.
- Busse & Kania. 1970.
- Acta Ornithologica 12:231-267.
- Ebenman & Nilsson. 1980. Size patterns in Willow Warblers on islands in a south Swedish lake and the nearby mainland.
Ibis 123:528-534.
- Fonstad, I & Hogstad, O. 1981. Geographical variation and sexual dimorphism in Scandinavian Willow Warblers.
- Cinclus 4:82-88.
- Hedenström, A & Pettersson, J. 1984. Lövsångarens flyttning vid Ottenby.
- Vår fågelvärld 43:217-228.
- Högstedt & Persson. 1982. Do Willow Warblers of northern origin start their autumn migration at an earlier age than their southern conspecifics?
- Hol. Ecology 5:76-80.
- Isaksson. 1973. Ringmärkningen vid Enskär 1973.
- Fåglar i Sörmland 6:
- Lundwall, U & Persson, C. 1984. Könbestämning hos lövsångare med hjälp av vingmått.
- Fågelstudier 2:59-68.
- Moreau. 1961. Problems of Mediterranean-Saharan migration.
- Ibis 103a: 593-594.
- Niemeyer. 1969. Versuch einer biometrischen analyse der Flygellänge Helgoländer Fitislabusänger unter berücksichtigung des Einflusses von alter, geschlecht und durchzugszeit.
- Zoologischer Anzeiger Bd 183:326-341.
- Nord, I. 1971. Några tättingars höstflyttningar vid Sörmlandskusten.
- Fåglar i Sörmland 4:24-32.
- Nord, I. 1973. Kortdistansförflyttningar på en skärgårdssö under höstflyttningen.
- Fåglar i Sörmland 6:12-20.

- Norman, S.C. 1983. Variation in wing-length of Willow Warblers in relation to age, sex and season.
- Ringing and migration 4:269-274.
- Pettersson, J. 1981. Åldersbestämning av tättingar och vadare.
- Degerhamn.
- Pettersson, J. 1983. Rödihakens höstflyttning vid Ottenby.
- Vår fågelvärld 43:333-342.
- Pennycuik, 1975. Mechanics of flight.
- Avian Biol. Vol. 5.
- Raiss, R. 1979. Resting behavior as an indicator for different migrational strategies in three species of European thrushes.
- Abh. aus den gebeit der Vogelw. 6:203-213.
- Richardsson, J.W. 1978. Timing and amount of bird migration in relation to weather.
- Oikos 30:224-272.
- Salomonsen, F. 1945. Notes on the variation and moult in the Willow Warbler.
- Arkiv för zool. 36A, no 17:1-13.
- Schönfeld, M. 1982. Der Fitislaubsänger.
- Die neue Brehm. Bücheri, nr 539.
- SOF. 1978. Sveriges fåglar. Stockholm.
- Svensson, L. 1984. Identification guide to European passerines. Stockholm.
- Szulch-Olech, B. 1965. The resting period of migrant robins on autumn passage.
- Bird Study 12:1-7.
- Tiainen. 1982. Ecological significance of morphometric variation in three sympatric Phylloscopus warblers.
- Ann. Zool. Fennici 19:285-295.
- Tiainen. 1983. Sexual difference and termination of growth of young Willow Warblers.
- Vogelwartw 32:40-45.
- Ticehurst, C.B. 1938. A systematic review of the genus Phylloscopus.
- Brit. Museum, London.
- Tucker. 1975. Flight energetics.
- Symp. Zool. Soc., London 35:49-63.
- Ulfstrand, S. 1978. Fågelekoologi, Stockholm.
- Verksamhetsberättelser Hartsö-Enskär fågelstation. Flera författare.
- Fåglar i Sörmland & Vår fågelvärld 1965-1984.
- Williamson, K. 1976. Identification for ringers 2, the genus Phylloscopus.
- British trust for ornithology.
- Zink, G. 1973. Des Zug europaischer Singvogel. Ein Atlas der widerfunde be-
ringter Vögel.
Vogetwartw Radolfzell.

FSO AGERAR I DUVHÖKSARENDE

I tidningen Folket var den 16/2 1989 infört en artikel rörande en kommande tillståndsansökan om att få avliva 10 duvhökar vid en hönsanläggning utanför Eskilstuna. FSO och OKE (Ornitologiska klubben Eskilstuna) besökte anläggningen i fråga för att bringa klarhet i den något luddiga artikeln. Besöket utmynnade i följande debattsvar vilket infördes i tidningen den 21/2.

Efter denna insändare har Länstyrelsen avslagit begäran på avskjutning av duvhök och rekommenderar fångst i fälla samt förflyttning av de fångade fåglarna till lämpligt ställe. Förflyttningen skulle ske i samråd med ornitologer. Ägaren till hönsanläggningen meddelar då att hon funderar på att upphöra med uppfödandet av rashöns (tidningen Folket 7/3).

FOLKET/Debatt

Tidning 21 februari 1989

Skydda hönsen från duvhök

Artikeln i Folket den 16/2 89 föranleder Föreningen Sveriges Ornitologer (FSO) och Ornitologiska Klubben i Eskilstuna (OKE) att lämna sju synpunkter och faktagransat ämnet duvhök och duvhöksjakt.

Vid den personliga kontakt som tagits med Gunilla Heder, som ansatt om tillstånd för skyddsjakt, har en mer nyanserad bild framkommit än som skymtar i artikeln i Folket. Enligt Gunilla Heder har anläggningen aldrig syftat till att skjuta duvhök utan snarare att få så djåk duvhökar som tagits sig in i hönsburarna. Vi har föreslagit bättre burar, nättakuppsättning och ett arbete med att skapa mer kompletta miljöer i form av buskar och snår för att hönsen ska ha möjlighet att söka skydd.

Föreningarna vill också betona det värdefulla i Gunilla Heders arbete med att bevaka äldre hönsraser som genbank i sitt samhälle där ursprungliga genetiska egenskaper i mångt och mycket avlats bort.

Det är dock också viktigt att betona att arter som fasaner och höns inte är en ursprunglig del av vår fauna, utan importerade och därför saknar ett bra skydd mot olika predatorer. Tamhönsen härstammar från djurhönsen i södra Asien där dessa djur är väl anpassade för ett liv bland tät markvegetation.

Duvhöken är i sin sida en skicklig jägare och jagar som den födoopportunist den är många olika slags bytestjur. Vårt av bytestjur varierar med årstid och lokal. Så är tex de viktigaste bytestjuren i norra Europa skogshöna, kråka och trastfåglar, medan nere på kontinenten huvuddelen utgöres av örvar.

Duvhöken tar det bytte som för

utillfället är lättast att tillgå. Mot bakgrund av detta är det alltså inte konstigare att man får duvhök på besök kring fasaner och hönsgrärdar än att man får gäsparvar när man slänger ut havre.

Hur många duvhökar finns det då? Den uppskattade populationen i Sverige är omkring mellan 3 000 och 5 000 par. Invenieringar har visat att det finns tre häckande par inom en radie av fem km från den aktuella hönsuppfödningen. De vuxna fåglarna stannar troligen i revir under vintern medan ungfågeln söker sig bort till möjliga riktningar ett eget revir.

Duvhöken har jämte vargen ett så som symbol för det ruggiga som finns i forns ledet och som tyvärr finns på sura håll fortfarande. Skottpengar betalades ut för buklor och stammen var mycket hårt ansatt. När jakttrycket minskade på 1900-talet kunde stammen hämta sig något. På 1960-talet kom så nästa katastrof för duvhöken i form av det metyckvickalvet betonde utstället som via näringskedjan anklades och drabbade predatorer som duvhök hårt. De senaste åren har stammen åter kommit hämta sig.

Jakt på duvhök är enligt vårt sätt att se ett oföretligt sätt att försöka lösa de konflikter som förvisso kan uppstå vid fasanerier och hönsraser. Den enda rimliga lösningen är att försöka bygga in eller åstadkomma miljöer för hönsen och fasanerna som gör det lättare för dem att söka skydd och komma undan.

Duvhöken är som topkonsument en naturlig och viktig del av vår fauna och måste så förhållas

Nicke Hellström
(ordförande OKE)
Per-Eric Brisholts
(ordförande i FSO)

Duvhök. Ska den få ge vika för rashöns?

Foto: Ingemar Holmäsén/N.

Sett i markerna

Per-Eric Betzholtz

NOVEMBER 1988 - FEBRUARI 1989.

Iakttagelserna nedan är till största del insamlade per telefon varför enstaka felaktigheter om antal, datum och lokal kan förekomma. Uppgifterna är endast preliminära då de ännu inte granskats av lokala rapportkommitten.

VÄDER

November började med för årstiden mycket kallt väder. Ett snötäcke bildades tidigt i månaden. Det kalla vädret höll i sig fram till julen. Då skedde ett markant väderomslag, i och med att Atlantlågtrycken började passera ett efter ett. Mycket mildt och blåsigt väder dominerade nu till långt in i februari. Redan under januari's första vecka smälte också snön bort. Först i mitten av februari fick vi en mer högtrycksdominerad vädersituation, men med fortsatt mildt väder.

OVANLIGARE ARTER

SKÄGGES har funnits under hela vintern vid Brandholmen, Nyköping med som mest 13 ex i januari. ALFÖRRÄDARE har observerats i innerskärgården mellan Nyköping och Oxelösund från början av december och perioden ut. Totalt är fyra individer inblandade, 2 hanar och 2 honor. En 2K VITTRUT har iakttagits av och till vid Femöre fiskehamn, Oxelösund från årsskiftet - 12/2. En BERGLÄRKA sågs också vid Femöre 13/11.

I mitten av november gjordes "årets Sörmlandsfynd" då en, tyvärr död, TORN-UGGLA hittades i en loge vid Nurssa, Överselö. I Eskilstuna har en hona av MANDARINAND funnits under december och januari och i Strandstuguviken, Nyköping fanns 2 MINDRE SÅNGSVANAR två veckor i januari. I ytterskärgården har SNÖSISKA observerats vintern igenom, liksom enstaka SKÄRSNÄPPOR. I Flen sågs tillfälligt en BÄNDELKORSNÄBB 29/12.

Slutligen kan det tredje och fjärde Sörmlandsfyndet av ALKEKUNG redovisas: Ett ex sågs i början av februari nära Storrö i Hartsöarkipelagen och i ex påträffades utmattad i Oxelösunds hamn den 9/2 (se notis i detta nummer).

OVANLIGARE VINTEROBSERVATIONER

Trots den kalla novembermånaden då flertalet flyttare snabbt drog vidare kom betydande antal av SÄVSPARV att stanna kvar och övervintra. Ett tjugotal ex har funnits i Nyköping-Oxelösund och ett inlandsex sågs vid Lillsjön, Flen den

*Enstaka skärnsnäppor har övervintrat i Sörmlands
ytterskärgård vintern 1989. Foto: Kjell-Arne Larsson/IBL.*

10/1. GÄRDSMYG sågs vid Brandholmen, Nyköping i januari och RÖDHAKE iaktogs tillfälligt med 1 ex vardera i Eskilstuna respektive Nyköping. En stor flock STENKNÄCK har funnits i Oxelösund under vintern med maximalt 25 ex i slutet av januari, STARE observerades med 4 ex i Oppeby, Nyköping 14/2. Vidare en SKOGSDUVA vid Marsång 19/1 och 1 TOBISGRISLA under januari utanför Femöre.

Anmärkningsvärt är också samstämmiga uppgifter om i det närmaste total avsaknad av TRAST, speciellt björktrast men även koltrast, under december-februari. Detta i stark kontrast till förra vintern då småflockar av trast påträffades lite varstans. Även BOFINNK har varit märkbart fåtaligare än normalt.

Bland rovfåglar kan nämnas en BLÅ KÄRRHÖK, hane, under hela perioden vid Stensjön, Stora Malm. Där fanns också en FJÄLLVRÅK 26/2. I Nyköpingsregionen sågs DRMVRÅK vid två tillfällen samt en TORNFALK 4/2. Vid Ålspångaviken, Vadsbro sågs två yngre HAVSÖRNAR samtidigt den 18/2. Ett ungt ex av denna art sågs också vid Hässelbyholm, Fogdö 29/1. Ända upp till 5 ex har iakttagits invid färjeläget Oknö-Arnö under vintern. Slutligen en vinterobservation av HORNUGGLA 26/12 vid Marsång.

Vattenfåglar fanns kvar med enstaka ex av SKÄGGDOPPING, SALSKRAKE och BRUNAND i kustbandet. En BLÄSAND sågs 12/2 i Nyköpings hamn och en GRÄGÅS 4/2 i

Sjösaviken. Tre adulta BLÄSGÄSS fanns 31/1-4/2 nära Länna Bruk, Länna. Dessutom en koncentration av BERGAND på 6-700 ex utanför Horn, Sjösa i början av januari. Slutligen kan nämnas februarifynd av SÅNGSVAN från inlandet samt enstaka ex av FISKMAS från Mälaren i januari-februari, vilket tillhör ovanligheterna under vintern.

*Fem havsörnar har iakttagits samtidigt
invid Oknön i Mälaren, Strängnäs kn
under vintern-89. Foto: Karl-Erik Fridzén.*

VÄRFÅGLAR

En "vinter" som denna kan det vara extra svårt att avgöra vilka av de tidiga observationerna som utgörs av vårflyttare och vilka som är eventuella övervintrare. Nedan följer ett axplock av de arter som anlämt under februari. SÅNGLÄRKAN kom rekordtidigt, med de första exemplaren i kustbandet den 18:e och i inlandet den 20:e. från slutet av månaden fanns spridda ex lite varstans. SKOGSDUVA sågs också med 18/2 som förstadedatum och har därefter setts med enstaka ex över hela länet. Däremot gjordes bara en RINGDUVEobservation den 20/2 nära Nyköping. En nyanländ TORDMULE iakttogs utanför Femöre 19/2, och de första TOFSVIPORNA sågs vid Strandstuguviken och Marsäng 26:e respektive 28:e. Inga inlandsobsar av vipa gjordes.

Gässen var också tidiga: 10 SÄDGÄSS 18/2 vid Horn, 5 BLÄSGÄSS omkring den 20:e i Strandstuguviken samt enstaka GRÄGÄSS mot slutet av månaden har bedömts vara nyanlända.

Kontakttelefoner: Per-Eric Betzholtz 0157-112 53

Jan Gustafsson 0155-333 92

Exkursionsrapport

Jan Gustafsson

Söndagen den 8.1 1989 anordnade FSO en exkursion i Nyköping-Oxelösundsområdet under ledning av Jan Gustafsson. Ett tjugotal fågelskådare från hela Sörmland mötte upp vid Scandic Hotel i Nyköping. Här nedan följer en rapport från exkursionen signerad Jan Gustafsson.

Exkursionens första anhalt var Nyköpings hamn för att titta på vitfågelsom brukar sitta på iskanten. Vi såg enbart de fyra vanliga arterna; havstrut, gråtrut, fiskmås och skrattmås. Under tiden som vi tittade på ovan nämnda arter så upptäcktes en havsörn flygande ut mot Skanshålet.

Färden gick sedan vidare mot Brandholmen och dess vassar. Utmed vasskanten gick vår vandring och sävsparvar, en varfågel, en snösparv samt en smattrande gårdsmyg kunde ses och höras.

Övervintrande sävsparv sågs under FSO:s exkursion i Nyköping/Oxelösund.

Foto: Tero Niemi.

Därrefter gick vår färd mot Skanshålet. När vi hade parkerat våra bilar vid Sunlight's fritidsområde och gick ut mot vattenkanten sågs en adult havsörn sittande i en trädtopp. Den lät sig villigt beskådas av alla närvarande skådare, vilket var en upplevelse för ornitologerna från inlandet. Sedan en liten vandring och spaning över vattnet vid Skanshålet-Horn. Vigg, knipa, stor-skrake och bergänd blev skörden av änder. En havsörn upptäcktes utöver fjärden. Denna satte sig sedan i en trädtopp på en av öarna. Därefter intogs den första matrasten på exkursionen.

Oxelösund blev nästa anhalt på denna vintertur. Färjeläget var första besöks-
målet. Vitfågel sågs här men inget spännande.

Fiskehamnen var nästa observationsplats. Dagens raritet fanns här, en vittrut
i sin första vinterdräkt (2K). Denna arktiska gäst lät sig väl beskådas. Någon
gick och skaffade strömming och matade truten, som lät sig väl smaka. Vi
fick då också tillfälle att se den flyga. Samtidigt började våra egna magar
att knorra efter påfyllning.

Färd mot Femörehuvud. Längst ut på Femörehuvud spanades havsytan av utan att
vi kunde hitta något speciellt, endast några storskarvar. Nu tog vi matrast
nr 2. Efter detta begav vi oss hemåt var och en till sitt efter en lyckad
vinterexkursion med vittrut som dagens begivenhet, samt en välstuderad havs-
örn som en extra krydda.

Jan Gustafsson

Sköldvägen 5

613 00 Oxelösund.

Häckningsförsök av ängshök i Svanviken, Nyköping 1987

Jan Gustafsson, Erik Hansson och Anders Magnusson

*Det andra häckningsförsöket av ängshök i Sörmland genomfördes nära Nyköping
1987. Tidigare har ett första gjorts vid Strängnäs 1967, som även detta miss-
lyckades.*

Under ett besök vid Svanviken den 31/5 1987 upptäckte vi ett ängshökpar jaga
över maderna. Vid besök senare i veckan så kunde vi konstatera att även bobygge
förekom. Efter någon vecka kunde endast hanen ses och vi antog då att honan
hade påbörjat ruvningen. I början av juli sågs hanen överlämna byte åt honan
som landade med bytet på den förmodade boplatsen. Då samma sak upprepades vid
flera tillfällen under den närmaste tiden antog vi att det fanns ungar i boet.
Vi beslöt oss för att göra ett besök vid boet i slutet av juli för att ring-
märka ungarna. När vi hittade boet, som var beläget i en smal vassremsa, så
kunde vi konstatera att några ägg aldrig hade lagts. Boet som i huvudsak var
byggt av gräs visade inga tecken på att det hade använts, varken skalrester
eller spillning fanns i boets närhet. Kort därefter lämnade fåglarna området.

Förf. adresser

Anders Magnusson
Vallsundsvägen 58
613 00 Oxelösund

Erik Hansson
Storviltsvägen 43
613 00 Oxelösund

Jan Gustafsson
Sköldvägen 5
613 00 Oxelösund

Alkekung i Oxelösund vintern 1989

Viking Olsson

Den 9 februari 1989 upptäcktes en liten fågel med underligt beteende i hamnen i Oxelösund. Under reparationsarbeten på kajen sågs en liten svartvit fågel inkruken i ett skrymsle i betongväggen. Strax därpå simmade den ut, men i cirklar, arbetande mer med vingarna än med simfötterna och med huvudet i en underlig ställning. När den åter tog sig in mot kajen infångades den och tillvaratogs av Stefan Engstrand, en av dem som arbetade vid kajen. Beteendet hos fågeln tydde på en allvarlig skada, och den dog kort efter omhändertagandet. Ingen oljefläck eller annan synlig yttre skada kunde upptäckas.

Det visade sig vara en alkekung, en verklig raritet i vårt län. Bara två tidigare fynd finns rapporterade, ett från Strängnäs 13/11 1968, och ett från kusten, vid Stendörren 20/4 1984. Alkekungen är en arktisk art, som inte ens häckar i Skandinavien. Hur den hittat hit går inte att säga med säkerhet, men det är troligt att den drivits över från haven i väster hit till Östersjön vid någon av de många hårda stormar som svept över Sverige under de senaste månaderna.

*Alkekungen påträffad i Oxelösunds hamn den 9 februari 1989.
Foto: Viking Olsson/N.*

Alkekung funnen vid Hartsö-Enskär fågelstation vintern 1989

Meddelande nr 49 från Hartsö-Enskär fågelstation

Lennart Wahlén

Lördagen den 18 februari 1989 var vädret klart med god sikt, flera minusgrader på morgonen och med en ökande sydlig vind under dagen. Midvinter, men ändå inget riktigt vinterväder sedan årsskiftet och med en helt isfri skärgård.

Tillsammans med Stig Sandell besökte jag denna dag de yttre skären i Hartsö-arkipelagen. De första vårsträckande ejdrarna sågs på morgonen, dessutom hade ett tiotal tordmular och en sillgrissla anlänt till häckningsskären. En skärsnäppa rastade liksom en flock gråsiskor med några snösiskor i.

Strax före kl 09 kom emellertid dagens höjdpunkt, då en alkekung i vinterdräkt sträckte mot nordost mellan Storrö och Lillrö. Vi stod då ganska högt på Storrö, obsavstånd ca 700 m, och hade perfekt medljus då den lilla fågeln hastigt passerade tätt över vattenytan innan den strax försvann upp mot Landsort. På mindre än en minut hade alltså en ny fågelart siktats i fågelstationens område, tack vare att vi två ornitologer stod där på Storrö just då, vända åt rätt håll och med tubkikaren beredd. Efter en stund återgick vi till att njuta av de vackra alfåglarna som låg utspridda i små flockar eller flög omkring elegant bland skären.

PS PS PS PS PS PS PS PS PS PS PS PS PS

ÄNNU EN ALKEKUNG

Just som tidskriften nästan är färdigredigerad inkommer en rapport om ytterligare en alkekung. Den tredje denna vinter-vår. Viking Olsson meddelar följande i brev daterat 6/4 1989: Gösta Linderholm, Tunaberg har rapporterat att en fiskare den 4 april 1989 fick en alkekung i sitt fisknät vid Östra Kovik i yttre Bråviken. Fågeln är tillvaratagen och artbestämningen klar - den kommer att stoppas upp.

Föreningen Södermanlands Ornitologer erbjuder nu intresserade att till ett moderat pris införskaffa tidigare nummer av denna tidskrift.

Följande priser gäller: Fr o m nr 2:1969 - t o m nr 1-2:1975 är priset 10:- per ex. Fr o m nr 1:1976 och framåt är priset 5:- per ex. Passa på att köpa de tidiga numren. Endast ett fåtal ex återstår!

Enklast är att sätta in aktuellt belopp på postgiro 7 73 78 - 8, Södermanlands Ornitologer. Glöm inte att ange vilka nr Du vill ha.

Styrelsen.

Från årsmötet

Torsdagen den 16 februari höll FSO årsmöte i Studieförbundets lokaler, Katrineholm. 18 intresserade hade mött upp, och kunde efter årsmötesförhandlingarna avnjuta ett stort antal härliga bilder på rov- och kustfåglar visade av Jens Bruun, Eskilstuna. Efter bildvisningen ställdes en hel del frågor om fototeknik, utrustning mm vilka besvarades med ingående kunskap och entusiasm av Jens.

Själva förhandlingarna fortlöte utan sensationer. Hela styrelsen omvaldes, liksom revisorer och valberedning. Huvuddragen i verksamheten för 1989 spikades. Här ingår bl a förteckningsarbetet, Hartsö-Enskär fågelstation, Blackstapprojektet, Skogsgruppen samt inventering av häckande knölsvan (se upprop i detta nr). Vidare fastställdes medlemsavgiften 1990 till 60 kr (10 kr för familjemedlem) och prenumerationsavgiften på Fåglar i Sörmland till 70 kr.

Från Hartsö-Enskärsektionen informerades om hur barackbygget fortskrider, och en del om höstens planer för verksamheten där. Förhoppningsvis kommer "stationshuset" att vara på plats i mitten av augusti, och anslå tonen för en fin höstsäsongs.

I övrigt ventilerades den dagsaktuella tidningsartikeln i Folket rörande eventuellt tillstånd för duvhöksjakt vid Eskilstuna. FSO:s agerande i denna fråga finns redovisat på annan plats i detta nummer.

Styrelsen

Styrelsen för Föreningen Södermanlands Ornitologer avger härmed följande berättelse för 1988.

Styrelse

Föreningens styrelse har sedan årsmötet 1988-02-24 bestått av följande personer: Per-Eric Betzholtz, Kent Carlsson, Nicke Helldorff, Bert Lindgren, Viking Olsson, Sven Pettersson och Agne Swenzén.

Funktionärer

Under året har följande medlemmar fungerat som föreningens funktionärer:

Ordförande: Per-Eric Betzholtz
Vice ordförande: Viking Olsson
Sekreterare: Nicke Helldorff
Kassör: Agne Swenzén

Revisorer: Tomas Tjäderhane
Bert Östholm

Revisorssuppleant: Leif Karlsson

Valberedning: Leif Carlsson
Rolf Pettersson

Sektionsledning för Hartsö-

Enskär fågelstation: Lennart Wahlén
Bert Olausson
Bo Altstedt
Christer Larsson

Redaktion för "Fåglar
i Sörmland"

Leif Karlsson
Kent Söderberg
Mattias Hjulström

SOF-ombud: Viking Olsson

Lokal rapportkommitté: Leif Karlsson
Per-Eric Betzholtz
Kent Carlsson
Johan Ehrlén
Stefan Classon

Medlemsantal

88-12-31 hade föreningen 330 medlemmar. Årsavgiften har varit 50 kronor.

Medlemskontakter

Föreningens tidskrift har under verksamhetsåret utkommit med ett dubbelnummer av årgång 21.

Föreningens informationsblad INFO har under året utkommit med tre nummer, 75, 76 och 77.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har hållit följande protokollförda styrelsesammanträden under verksamhetsåret.

88-03-09 i Flen

88-04-20 i Julita

88-05-19 i Bettna

88-08-24 i Kila

88-10-11 i Katrineholm

88-12-01 i Flen

89-01-16 i Julita

Föreningsmöten, exkursioner

Årsmötet i Katrineholm 1988-02-24 samlade 18 personer. Efter förhandlingarna visade Lambert von Essen bilder och berättade om Projekt fjällgås.

1988-06-05 hade FSO tillsammans med Ornitologiska Klubben i Eskilstuna en utbytesexkursion till Söderfjärden och Nåsen. Lars Bröberg mötte upp och berättade om fåltverksamheten vid Söderfjärden. Exkursionen samlade 20-talet medlemmar.

1989-01-08 ordnades en exkursion till Nyköping och Oxelösund under Jan Gustavssons ledning. De 21 deltagarna kunde bli glädjas åt fina havsörnsobservationer och åt en ung vittrut i Oxelösunds fiskehamn.

Ornitologisk verksamhet

Skogsgruppen

De lokala skogsgrupperna har haft ett gemensamt möte i maj i Eskilstuna där verksamheten diskuterades. Deltagarna var också ute på en gemensam exkursion där naturvårdshänsyn studerades i fålt.

Rolf Pettersson och Leif Carlsson har tillsammans med Ingmar Struwe (entomolog) och Bo Karlsson (botanist) träffat skogsvårdschef Hans Strand på Skogs-

vårdsstyrelsen vid ett par tillfällen för att diskutera naturvårdshänsyn. Den lokala gruppen i Eskilstuna har arbetat parallellt med Skogsvårdsstyrelsens planläggare med ÖSI-planeringen där gruppen varit med och inventerat områden och lämnat synpunkter till planläggaren. Lokala kontakter har knytits mellan skogsgruppsmedlemmar och skogsvårdskonsulenter på de olika distrikten med olika gott resultat.

En början till ett samarbete har startat men det är fortfarande en lång väg kvar.

Nytt material till SOF-bussen har iordningställt av Leif Carlsson och Rolf Pettersson.

Hartsö-Enskär fågelstation

Under häckningstid ringmärktes bl a 5 boungar av skräntärna och 14 av tordmule. Skräntärnekolonin bestod av ca 70 par och klarade sig bra, men sämre gick det för alkorna i området. Minkarna har nu fått ordentligt fäste och dödar de flesta ungar och några vuxna tordmular.

Höstsäsongen blev en av de kortare under senare år, 27/8-16/10 samt några helger därtill. Ändå kunde totalt 4024 ex ringmärkas under året. Som vanligt toppar kungsfågel 1291 ex, lövsångare 591 ex och rödhake 464 ex. Även grönsiska var talrik med 334 ex liksom taltrast med 129 ex. Många tidiga flyttare fick dock låga summor på grund av vår dåliga bemanning i augusti. Av invasionsarter kan nämnas 24 pärlugglor, 6 sparvugglor, 1 hökuggla och 21 större hackspettar, samt av rariteter 1 kungsfågelsångare och 3 taigasångare.

Under vintern har ett tjugotal personer arbetat med att färdigställa den nya fågelstationsbyggnaden som senare kommer att transporteras och ihopsättas på Enskär.

Skogsplantering i november gav 1500 kronor till stationsbygget.

Blackstagruppern

Den fjärde säsongen gav till resultat att 1008 fåglar av 42 arter ringmärktes. Fyra nya arter observerades, bl a rödspov och myrsnäppa, vilket gör att nu hela 189 arter är observerade.

Projekt Mindre hackspett

Endast ett fåtal rapporter har vidarebefodrats för bearbetning.

Förteckningsarbetet

Förteckningsarbetet fortlöper. Alla arter är färdigskrivna i sin första version. Manus ska skrivas ut och skickas på granskning och komplettering till olika medarbetare. Förteckningen kommer att bestå av en lokaldel och en artvis presentation över arternas status i Sörmland.

Till projektet har 20000 kronor ur landstingets miljöfond beviljats.

Vårfenologi

Ett trettiotal rapporter har inkommit.

Angivna yttranden, skrivelser och representation

F50 har yttrat sig till vägverket angående en ny vägsträckning vid Bysjön i Jönåkerstrakten. Enligt det ursprungliga förslaget skulle vägen dras fram vid känsliga tranhäckningar mm och F50 har yttrat sig positivt till en alternativ vägsträckning

F50 har också yttrat sig beträffande skogsområdet kring sjöarna Skiren och Kvicken i Eskilstuna kommun. Brev har skickats till Eskilstuna kommun och till markägaren, Uppsala universitet där områdets biologiska värden har påtalats.

Viking Olsson har representerat föreningen på SOF:s årsmöte och ombudsmöte.

Viking Olsson och Sven Pettersson har representerat F50 på en kursdag i studiefrämjandets regi om landstingets miljöåtgärder och om naturvårdsberedningens uppgift och funktion.

Agne Swenzén har representerat föreningen på Studiefrämjandets årsmöte i Katrineholm.

Till SOF har enkätsvar angående SOF:s namn och förhållande till lokal- och regionalföreningar insänts samt svar på förfrågan om lämpliga lokaler för inköp av jubileumsfonden finns i Sörmland. F50 anser att lämpliga områden för närvarande saknas, men allmänna synpunkter på fonden och dess användande lämnades.

Övrigt

Föreningen har köpt in en skrivmaskin till redaktionen för Fåglar i Sörmland.

Slutord

Styrelsen tackar medlemmarna i F50 för det gagna verksamhetsåret.

Katrineholm 1989-02-16

Per-Eric Betzholtz

Kent Carlsson

Nicke Helldorff

Bert Lindgren

Viking Olsson

Sven Pettersson

Agne Swenzén

FÖRENINGEN SÖDERMANLANDS ORNITOLOGER

Vinst- och förlusträkning perioden 1/1-31/12 1988.

INTÄKTER

Medlemsavgifter		14.640:--
Fåglar i Sörmland		200:--
Regionalbidrag SOF		2.600:--
Lotteri		504:50
Försäljning	FSO 842:--	
	SOF 585:--	
	Inköp ./550:--	877:--
Bidrag Skogsgruppen		5.000:--
Fondanslag Förteckningsarbetet		20.000:--
Gåvor		295:--
Räntor		1.411:31
		<u>45.527:81</u>

UTGIFTER

Fåglar i Sörmland		5.100:--
INFO		210:--
Porto	FiS 1.181:20	
	INFO 2.312:70	
	Övrigt 543:20	4.037:10
Hartsö-Enskär	Driftsbidrag 2.500:--	
	Avskrivning 1.115:20	3.615:20
Blackstaprojektet		200:--
Resor		128:--
Telefon		143:--
Förbrukningsmaterial		1.001:25
Reserverade medel Skogsgruppen		5.000:--
Reserverade medel Förteckningsarbetet		20.000:--
Inventarier		419:80
Underskottsrenta		57:77
		<u>39.912:12</u>
Årets vinst		<u>5.615:69</u>
		45.527:81

FÖRENINGEN SÖDERMANLANDS ORNITOLOGER

Balansräkning per den 31/12 1988.

TILLGÅNGAR

Bank	38.597:48
Postgiro	3.736:59
Inventarier	<u>1.743:95</u>
	44.078:02

SKULDER OCH EGET KAPITAL

Förtidsbetalda medlemsavgifter	160:--
Periodicerade kostnader	8.000:--
Reserverade medel Skogsgruppen	5.000:--
Reserverade medel Förteckningsarbetet	21.000:--
Ingående balans, kapital	<u>4.302:33</u>
	38.462:33
Årets vinst	<u>5.615:69</u>
	44.078:02

INNEHÅLLSFORTECKNING

- 3 Redaktionens har ordet.
- 4 Projektrapporter: Strömstareprojektet i mellersta Sörmland.
Per-Eric Betzholtz.
- 15 Blackstaprojektet 1988.
Per-Eric Betzholtz.
- 16 De sörmländska fågelarternas utbredning enligt
Svensk Fågelatlas. Del: 4.
Bo Ljungberg.
- 32 Upprop: Knölsvansräkning.....
Viking Olsson.
- 33 Fågelmarkerna norr om Malmköping.
Jukka Väyrynen.
- 36 Höststräcket av lövsångare (*Phylloscopus trochilus*)
vid Hartsö-Enskär fågelstation. Del 2.
Per-Eric Betzholtz.
- 48 Fågelskydd.
- 50 Sett i markerna.
Per-Eric Betzholtz.
- 53 Exkursionsrapport.
Jan Gustafsson.
- 54 Häckningsförsök av ängshök i Svanviken, Nyköping 1987.
Jan Gustafsson, Erik Hansson och Anders Magnusson.
- 55 Alkekung i Oxelösund vintern 1989.
Viking Olsson.
- 56 Alkekung funnen vid Hartsö-Enskär fågelstation vintern 1989.
Lennart Wahlén.
- 56 PS. Ännu en alkekung.
Viking Olsson.
- 57 Till salu
- 57 Från årsmötet.

Tidskriften är illustrerad med ett antal fotografier vars upphovsman uppges vid varje bild. Teckningen på sid. 3 är utförd av Jörgen Israelsson.